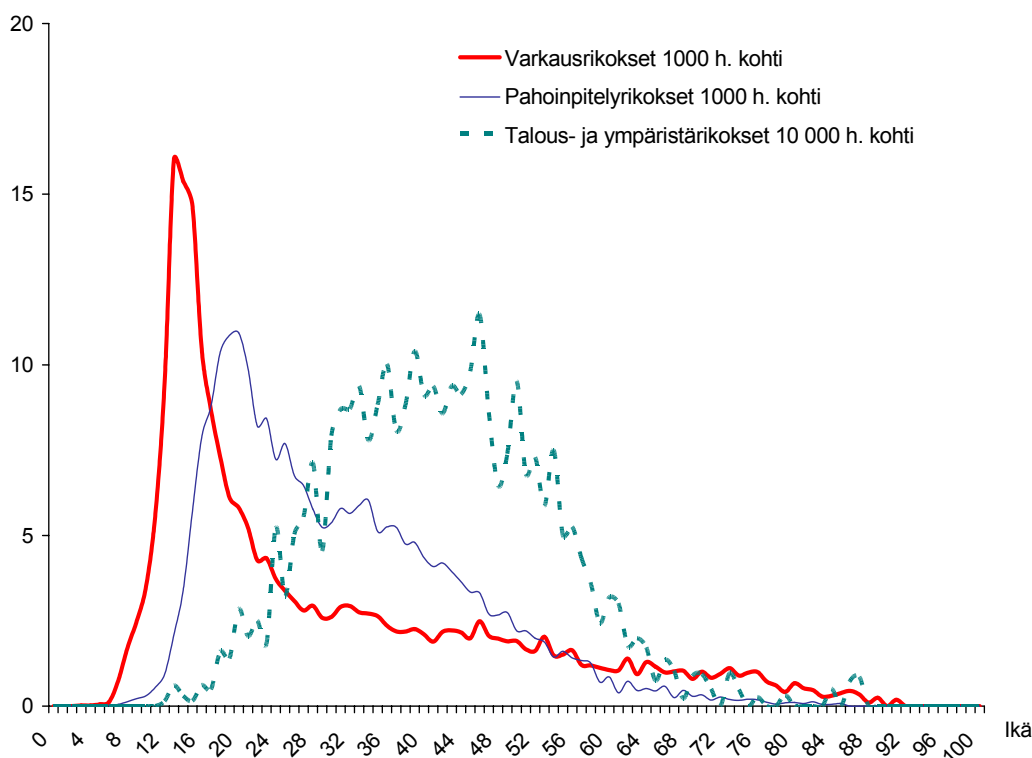

I NUORISORIKOLLISUUDEN KEHITYS

Janne Kivivuori

Nuorten rikokset, niiden määrä ja varsinkin määrän mahdolliset muutokset ovat julkisessa keskustelussa jatkuvasti huomion kohteena. Tätä huomiota lisäsivät vuosituhannen vaihteen molemmiin puolin tapahtuneet nuorten tekemät henkirikokset. Erityisesti Imatralla tapahtunut koulutyön surma, Keravalla sattuneet ns. butaanisurmat sekä ns. Heinojen tapaus, jossa nuorisoryhmä surmasi kaksi aikuista, johtivat laajaan keskusteluun ja huoleen nuorten rikollisuustilanteen kehityksestä. Nuorten henkirikospiikki saattoi madaltaa yleisemminkin nuorten rikollisuuden uutis- ja huomioarvoa.

Nuorten keskeinen asema perinteisessä omaisuus- ja väkivaltarikollisuudessa ei kuitenkaan ole yksinomaan mediakohun luoma harha. Nuoruus on näissä rikoslajeissa elämänkaaren rikosaktiivisinta aikaa. Tämä käy havainnollisesti ilmi kuvioista 1, jossa on vertailtu kolmea rikoslajia. Varkausrikosten ikäryhmän kokoon suhteutettu määrä saavuttaa huippunsa 13-vuotiailla. Pahoinpitelyrikoksissa on selvä huippu 18–20-vuotiailla.

Kuvio 1 Varkaus-, pahoinpitely- sekä eräiden talous- ja ympäristörikosten ikäjakauma 2004. Huom. talousrikokset suhteutettu ikäryhmän 10 000 henkeä kohden

Tarkastelen tässä luvussa perinteistä rikollisuutta, jossa rikosalttius huipentuu nuoruuden ja varhaisaikuisuuden aikana – paitsi varastamista ja väkivaltaa, myös vahingontekoja sekä ryöstöjä. Samalla on kuitenkin syytä muistaa, että on olemassa monia rikoksia, joiden tekeminen on yleisimmillään aikuisuudessa. Tämän seikan korostamiseksi edellä olevaan kuvioon on otettu myös eräät talous- ja ympäristörikokset.¹ Alttius syyllistyä näihin rikoksiin on korkeimmillaan 46-vuotiaiden keskuudessa. Ikäjakauma on kokonaisuudessaan keski-ikään painottuva.

Kuvio 1 vertailee eri ikäryhmien alttiutta syyllistyä eräisiin rikoksiin. Koska aikuisia on paljon enemmän kuin lapsia ja nuoria, myös varastamis- ja pahoinpitelyrikoksissa he tekevät valtaosan teoista. Siten myös aikuisten rikosten sosiaaliset haitat ovat varsin suuria. Kulttuurissamme ei kuitenkaan ole tapana puhua keski-ikäisten, saati vanhusten rikollisuudesta sosiaalisina on-

¹ Veropetokset, kirjanpitorikokset, muut elinkeinorikokset, velallisrikokset, työ- ja ympäristörikokset.

gelmina. Meillä on käsite ”nuorisirikollisuus”, mutta ei käsitteitä ”aikuisrikollisuus”, ”keski-ikäisrikollisuus” tai ”vanhusrikollisuus”. Tämä voi johtua siitä, että keski-ikäiset ja vanhukset määrittelevät sen, mitä asioita pidetään erityisen huomion arvoisina ja keitä erityisesti on syytä kontrolloida.

Ilmirikollisuus + piilorikollisuus = kokonaisrikollisuus

Kuvio 1 perustuu poliisin tietoon tulleeseen rikollisuuteen. Sen ulkopuolella ovat siten kaikki teot, jotka syystä tai toisesta eivät ole tulleet poliisin tietoon. Rikollisuuden määrää ja piirteitä kuvattaessa keskeisimmän vaikeuden muodostaakin niin kutsuttu *piilorikollisuus*. Piilorikollisuutta ovat kaikki ne teot, jotka täyttävät rikosten tunnusmerkit, mutta eivät tule viranomaisten tietoon. Tällöin ne eivät myöskään tule tilastoihin, jotka kuvaavat vain *ilmirikollisuutta*. Piilorikollisuuden ja tilastoissa näkyvän ilmirikollisuuden summaa kutsutaan kriminologiassa yleisesti *kokonaisrikollisuudeksi*.

Tilastojen osoittama ilmirikollisuuden kehitys voi johtua paitsi rikoskäyttäytymisen muutoksista myös sosiaalisen kontrollin tehon muutoksista. Siksi nuorten kokonaisrikollisuuden määrän ja piirteiden huolellinen arviointi edellyttää aina useiden tietolähteiden käyttöä.

Arvioin tässä nuorten rikollisuuskehitystä useiden tietolähteiden valossa. Ensin esittelen kokonaisrikollisuuden osoitinjärjestelmiin (kyselytutkimuksiin) perustuvia tietoja nuorten rikoskäyttäytymisen määrästä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Nämä tarkastelut eivät nojaa tilastoituu rikollisuuteen, vaan mukana on myös piilorikollisuus. Tämän jälkeen esitän tietoja nuorten joutumisesta väkivallan uhriksi – tämä on nimittäin epäsuora tapa arvioida myös nuorten harjoittamaa väkivaltaa. Kuvaan lyhyesti sitä, miten nuorten rikollisuuden todennäköisyys tulla poliisin tietoon on muuttunut, koska tällä on vaikutusta tekojen tilastoitumiseen. Tämän jälkeen on paremmat edellytykset siirtä tarkastelemaan nuorten tilastoitua rikollisuutta. Ennen yhteenvedoa kuvaan lyhyesti, miten nuorten mielipiteet nuorten rikollisuudesta ovat muuttuneet.

Kaikki tässä esitettävät analyysit perustuvat koko maan tarkasteluun yhtenä yksikkönä. Paikallisesti – maan eri alueilla, eri kunnissa ja kaupunginosissa – voi esiintyä rikollisuuskehitystä, joka poikkeaa yleisestä.

Nuorten rikoskäyttäytyminen

Nuorten massarikollisuudessa piiloon jäävien tekojen osuus on niin suuri, että viranomaistilastojen – poliisitilaston, syyttäjätalaston tai tuomioistuintilaston – pohjalta ei voida arvioida kehityksen suuntaa. Nuorten yleisen rikoskäyttäytymisen määrän ja piirteiden kehitystä on siksi syytä tarkastella kokonaisrikollisuuden osoitinjärjestelmien valossa. Kokonaisrikollisuuden osoittimilla tarkoitetaan tässä kyselytutkimuksia, joiden avulla selvitetään niin ilmi tulleiden kuin piiloon jääneidenkin rikosten määrää ja piirteitä.

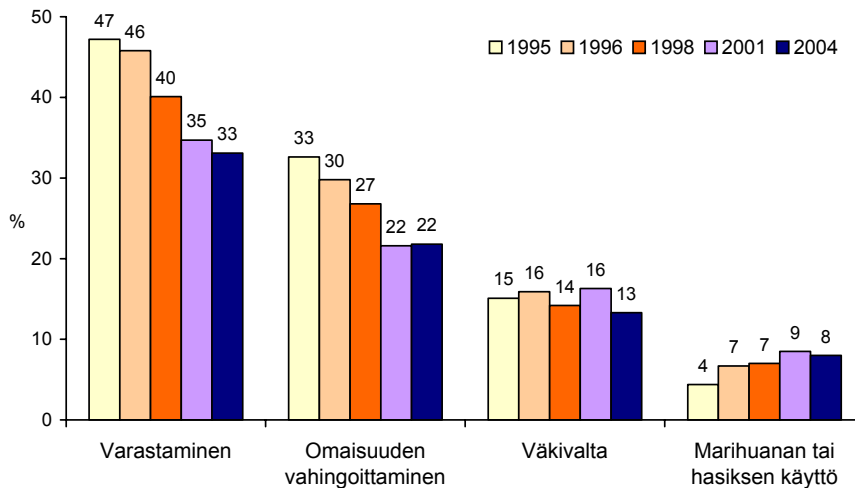
Nuorisoriikollisuuskyselyt

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kriminologinen yksikkö aloitti vuonna 1995 koko maahan ulottuvat itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyt, jotka on sen jälkeen toistettu vuosina 1996, 1998, 2001 ja 2004. Tutkimukset tehtiin peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaille (15–16-vuotiaille), koska yhdeksäs luokkataso on viimeinen vaihe, jossa ikäryhmä on tavoitettavissa samassa instituutiossa. Tutkimukset on kustannussyistä rajattu suomenkielisiin yläasteisiin. Vuosien 1995–2004 kehityssuuntia on raportoitu tarkemmin erikseen (Kivivuori 2005b), joten tässä on keskitytty vain pääkehityssuuntien esittelyyn. Tutkimusmenetelmän luonnetta, luotettavuutta ja rajoituksia on myös käsitelty tarkemmin erillistutkimuksen yhteydessä (Kivivuori 2005a).

Rikoskäyttäytymisen muutosten suuret linjat on esitetty kuvioissa 2–5. Omaisuuden vahingoittaminen viittaa seiniin kirjoitteluun ja piirtelyyn sekä omaisuuden vahingoittamiseen koulussa tai muualla. Väkivalta viittaa tappeiluun julkisella paikalla tai toisen henkilön pahoinpitelyyn. Vertailun vuoksi kuvioihin on otettu mukaan myös marihuanan tai hasiksen käyttö. Tarkoituksena on nimenomaan ollut tiivistää tulokset neljän yleisen rikostyyppin – varastamisen, vahingonteon, väkivallan ja huumeiden käytön – osalta.

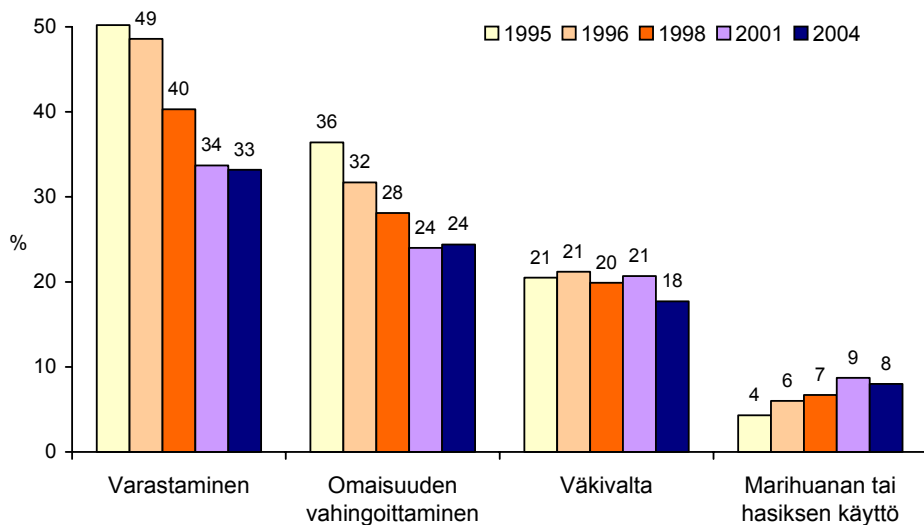
Varastaminen on voimakkaasti vähentynyt mittausten kattamalla ajanjaksolla (kuvio 2). Voimakkain vähenemisjakso edelsi vuoden 2001 mittausta. Sen sijaan 2000-luvulla kehitys näyttää tasaantuneen. Sama pätee myös omaisuuden tarkoitukselliseen vahingoittamiseen. Siis: nuoret, jotka olivat 15–16-vuotiaita vuonna 2004, osallistuivat tässä ikävaiheessa paljon harvemmin omaisuusrikollisuuteen kuin samanikäiset nuoret 1990-luvun puolivälissä.

Väkivallan kohdalla ei voida havaita samanlaista johdonmukaista trendiä sen paremmin lasku- kuin kasvusuuntaankaan. Tuoreimman mittauksen osoittama taso on kuitenkin alhaisempi kuin 2001.

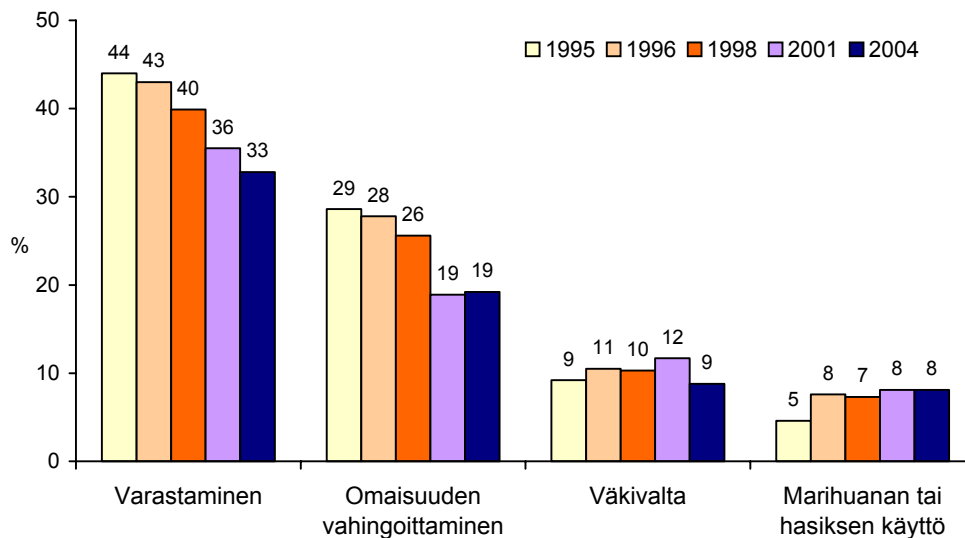

Kuvio 2 Kuluneen vuoden aikana tekotyyppeihin osallistuneita, % 15–16-vuotiaista 1995–2004

Käsitys rikollisuuskehityksen luonteesta ei juurikaan muutu, kun sama tarkastelu tehdään erikseen pojilla ja tytöillä (kuviot 3 ja 4). Samat trendit ovat havaittavissa molemmilla sukupuolilla. Pojilla varastamiseen osallistuneiden osuus on laskenut kymmenessä vuodessa melkein 20 prosenttiyksikköä, tytöillä noin 10 prosenttiyksikköä.

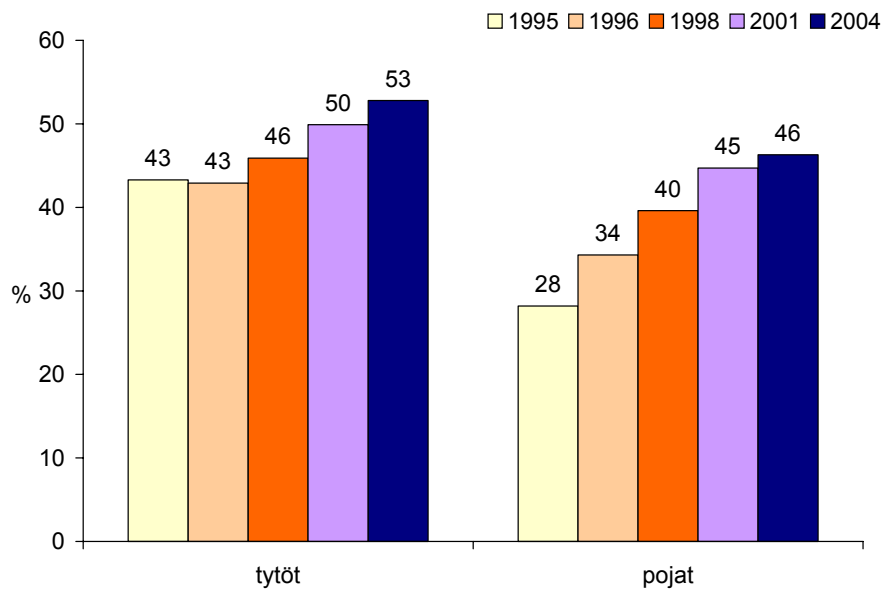

Kuvio 3 Kuluneen vuoden aikana tekotyypeihin osallistuneita, % 15–16-vuotiaista pojista 1995–2004

Kuvio 4 Kuluneen vuoden aikana tekotyypeihin osallistuneita, % 15–16-vuotiaista tytöistä 1995–2004

Nuorten massarikollisuuden vähentyminen on merkinnyt myös sitä, että rikoksista pidättyvien nuorten osuus on selvästi lisääntynyt 1995–2004 (kuvio 5). Kokonaisuutena tarkasteltuina nykyiset 15–16-vuotiaat ovat lainkuuliaisempia kuin samanikäiset kymmenen vuotta sitten. Näin on ainakin perinteisessä, usein julkisissa tiloissa tapahtuvassa massarikollisuudessa, erityisesti varastamisessa ja vahingoiteissa.

Kuvio 5 Kuluneen vuoden aikana **kysytyistä teoista pidättyneitä**, % 15–16-vuotiaista 1995–2004

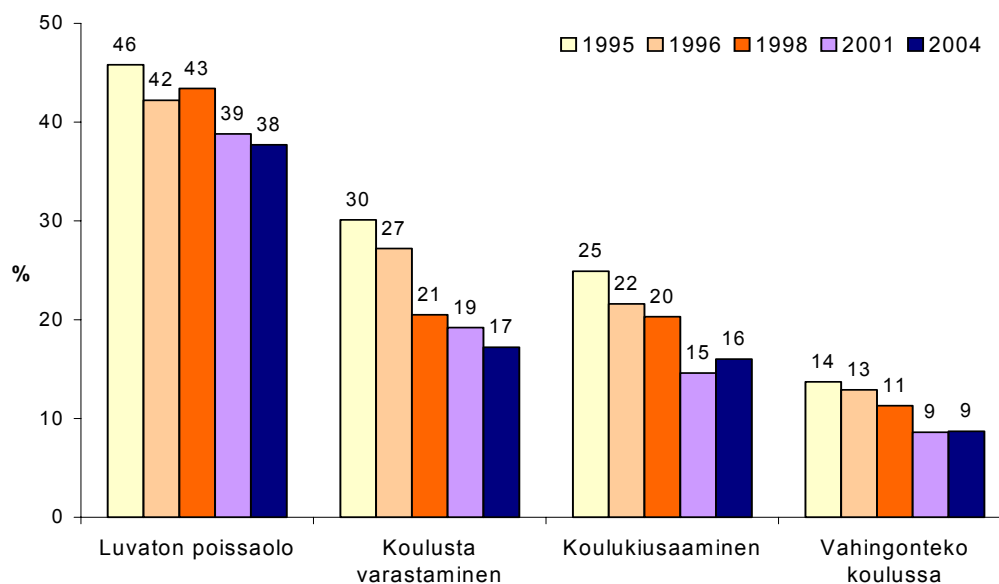
Ruotsissa vuosina 1995–2003 tehdyissä nuorisoriikollisuuskyselyissä on havaittu samantyyppisiä kehityssuuntia kuin Suomessa (Ring 2005). Vahingontekojen ja varastamisen väheneminen, lainkuuliaisten nuorten osuuden kasvu sekä se, ettei väkivaltaan osallistuminen vähene samalla tavalla kuin omaisuusrikokset, ovat molemmille maille yhteisiä trendejä. Erityisesti lainkuuliaisten, kysytyistä rikoksista pidättyneiden nuorten osuuden kasvu on hätkähdyttävän samanlaista molemmissa maissa. Mittausten alkaessa kummassakin maassa vuonna 1995 noin kolmannes nuorista pidättyi kysytyistä rikoksista, kun uusimmassa tutkimuksessa teoista pidättyneiden osuus on molemmissa maissa noussut noin puoleen 15–16-vuotiaista. Maiden tutkimukset ovat toisistaan täysin riippumattomat, ja nuorilta kysytyjen tekojen valikoimat ovat erilaisia, vaikka ne kattavat osapuilleen samat rikostyyppit. Lainkuuliaisuuden lisääntyminen Suomen ja Ruotsin nuorten parissa johtuu paljolti siitä, että aikaisempaa harvempi nuori tekee perinteisiä varastamis- ja vahingontekorikoksia. Näitä rikoslajeja ovat vähentäneet edellä mainitut yhteiskunnalliset, valvontaan, kontrolliin ja nuorten asenteisiin liittyvät tekijät, jotka ovat paljolti samoja Suomen ja Ruotsin kaltaisissa, yhteiskunnallisesti hyvin samanlaisissa maissa.

Omaisuuheen kohdistuvan massariikollisuuden väheneminen nuorten keskuudessa heijastanee useiden tekijöiden yhteisvaikutusta. Yleisen taloustilanteen koheneminen on voinut vähentää nuorten motivaatiota varastaa. Nuoriin

kohdistuva valvonta on tehostunut julkisissa tiloissa mm. kameravalvonnan ja vartioinnin lisääntymisen myötä. Myös rikosentorjuntaohjelmat sekä poliisin toiminnan tehostuminen, esimerkiksi lähipoliisitoiminta, ovat voineet vähentää nuorten rikollisuutta. Tilaisuusrakenteen kautta kaupan rakennemuutos eli keskittyminen suuriin yksiköihin on voinut vähentää varastamistilaisuuksia. Nuorten ajankäyttötapojen muutos, esimerkiksi lisääntyvä tietokoneisiin liittyvä ajankäyttö, on voinut niin ikään vähentää nuorten rikollisuutta. Samoin nuorisokulttuurissa on voinut tapahtua muutoksia. Tutkimusten perusteella tiedetään, että nuoret suhtautuvat aiempaa kielteisemmin nuorten rikollisuuteen (Kivivuori 2005b, 57–59).

Kouluun liittyvät rikokset

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen nuorisoriikollisuuskyselyt tuottavat tietoa myös siitä, miten kouluun kohdistuva tai koulussa tapahtuva rikoskäyttäytyminen on kehittynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. Osoitinjärjestelmä on paras kokonaisrikoskäyttäytymisen tietolähde tältä osin.

Kuvio 6 Kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran tehneitä oppilaita, % yhdeksännen luokan oppilaista 1995–2004

Luvattomat poissaolot viittaavat vähintään yhden kokonaisen koulupäivän mittaiseen luvattomaan poissaoloon. Teko on hieman harvinaistunut kymme-

nen viime vuoden aikana. Sitä koskevaa kysymystä tosin muutettiin hieman vuonna 2001. Sitä ennen oppilailta kysyttiin, olivatko he olleet luvatta pois ”ilman hyväksyttävää syytä”, siitä lähtien kysymys koski luvaton poissaoloa ”ilman koulun hyväksymää syytä”.

Koulusta varastaminen sisältää pääasiassa koulun omaisuuden varastamista, mutta jonkin verran myös toisilta oppilailta varastamista. Tämä tekotyyppe on harvinaistunut voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Sama koskee toisen oppilaan kiusaamista koulussa tai koulumatkalla, joskin tässä myönteinen trendi näyttää katkenneen. Vahingonteko koulussa tarkoittaa koulun omaisuuden tai koulurakennuksen tahallista vahingoittamista tai tuhoamista. Tällaiseen toimintaan osallistuminen on harvinaistunut jaksolla 1995–2004.

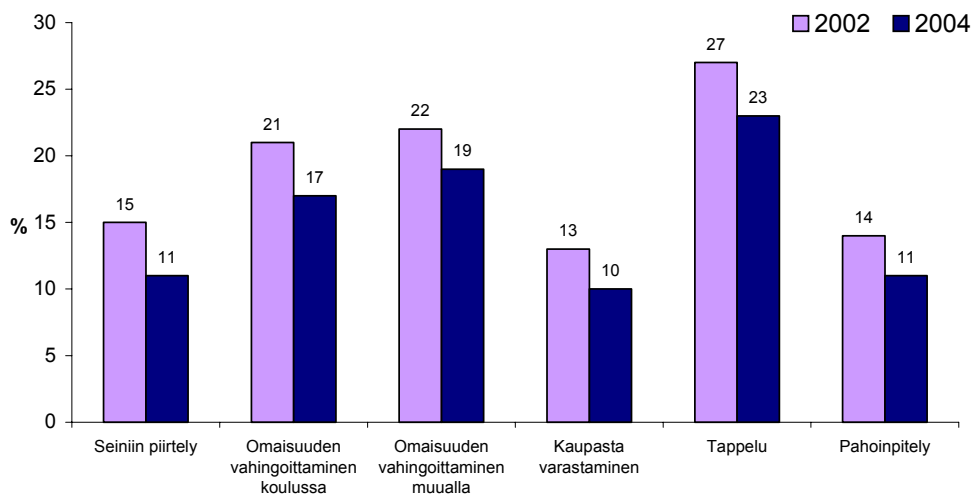
Kuviossa 6 (samoin kuin kuvioissa 2–4) esitettyihin lukuihin sisältyvät kaikki teon vähintään kerran vuoden aikana tehneet. Suurin osa onkin tehnyt teon vain kerran. Tekoja monta kertaa tehneiden osuudet ovat huomattavasti matalampia, mutta trendit pääosin samansuuntaisia.

Kouluun liittyvän rikollisuuden väheneminen ilmentäne osin samoja tekijöitä kuin nuorten rikoskäyttäytymisen väheneminen ylipäätään. Sosiaalinen kontrolli on tehostunut, esimerkiksi kameravalvonta on lisääntynyt, mikä on voinut vaikuttaa esimerkiksi vahingontekoihin. Yleisen taloustilanteen kohe-
nemisen myötä varastamistarve on vähentynyt. Koulukiusaamisen väheneminen johtune asiaan kiinnitetystä huomiosta ja kiusaamisen vastaisesta työstä. Kiusaaminen on vähentynyt samalla kun muu väkivaltaisuus on pysynyt suhteellisen vakaana. Niin kiusaamisen kuin muidenkin tekojen osalta on varauksena esitettävä, että yleinen kehitys voi kätkeä taakseen koulukohtaisesti paljonkin vaihtelevia kehityskulkuja.²

² On esimerkiksi mahdollista, että koulujen erot lisääntyvät, vaikka yleinen ongelmataso laskee. Tästä tarvittaisiin lisätutkimusta.

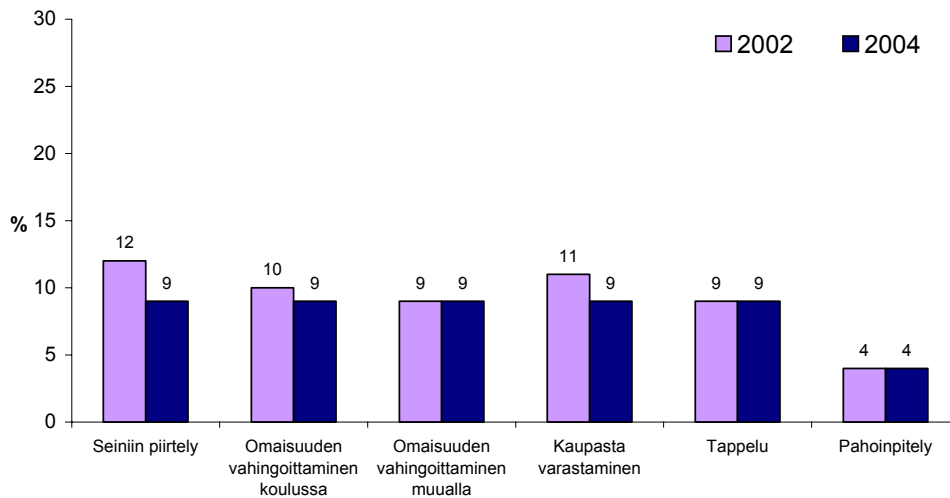
Kouluterveyskyselyt

Kouluterveyskyselyt sisältävät muutamia kysymyksiä nuorten rikollisista ja kielletyistä teoista. Kyselyjärjestelmän etuna on suuri vastaajamäärä. Tutkimuksiin osallistuvissa kunnissa kaikki 8. ja 9. luokkatasojen oppilaat vastaavat lomakkeen kysymyksiin. Maa on kyselyjä varten jaettu kahteen osaan, jotka osallistuvat tutkimukseen vuorovuosin. Seuraavassa on esitetty tietoja vuosilta 2002 ja 2004, jolloin tutkimukseen osallistuivat Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin läänit. Kumpanakin vuonna kyselyihin vastasi noin 13 000 poikaa ja osapuilleen yhtä monta tyttöä 9. luokkatasolta.

Kuvio 7 Kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran tehneitä, % Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin läänien 9. luokkatason **pojista**. Lähde: Stakes

Vuonna 2004 pojat osallistuivat kaikkiin kuuteen kysytyyn tekolajiin harvemmin kuin 2002. Tytöillä tilanne pysyi 2002–2004 vakaampana.

Kuvio 8 Kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran tehneitä, % Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin läänien 9. luokkatason **tytöistä**. Lähde: Stakes

Kouluterveyskyselyn kuva nuorten rikoskäyttäytymisestä on kaiken kaikkiaan samansuuntainen kuin muissa kokonaisrikollisuuden tietolähteissä.

Helsingin nuorten rikollisuus

Vuonna 2002 toteutettiin Helsingin nuoria koskeva uhritutkimus, johon sisältyi myös kysymyksiä nuorten omasta rikollisesta käyttäytymisestä (Kivivuori 2003). Kymmenen vuotta aikaisemmin, 1992, oli Helsingissä tehty samanlainen nuorten itse ilmoittamaa rikollisuutta koskeva tutkimus (Aromaa 1994). Tutkimusten kysymykset olivat osin vertailukelpoisia. Niiden avulla oli siten mahdollista selvittää Helsingin nuorten rikoskäyttäytymisen muutoksia kymmenen vuoden perspektiivillä. Vertailut perustuvat 15-vuotiaisiin vastaajiin.

Helsingiläiset 15-vuotiaat tekivät vuosituhannen alussa selvästi harvemmin omaisuus- ja vahingontekorikoksia kuin samanikäiset nuoret vuonna 1992. Varsinkin jos tarkastellaan elämän aikaista osallistumista erilaisiin rikoskäyttäytymisen muotoihin, muutos on erittäin suuri (taulukko 1). Esimerkiksi kaupasta varastaneiden osuus on melkein puolittunut.

Taulukko 1 Teon ainakin kerran elämänsä aikana tehneitä, % Helsingin 15-vuotiaista nuorista 1992 ja 2002

	1992	2002	Muutos ^c
Maksamatta matkustaminen	88,9	87,6	-1,3
Luvaton ajo moottoriajoneuvolla ^a	59,4	34,5	-24,9
Seiniin kirjoittelu tai piirtely	30,8	7,7	-23,1
Vahingonteko ^b	28,0	15,6	-12,4
Kaupasta varastaminen	60,1	34,8	-25,3
Ajoneuvon varastaminen	13,5	7,4	-6,1
Autosta varastaminen	7,8	3,5	-4,3
N	691	872	

a) Tarkoittaa ilman ajokorttia ajamista. b) Yleisöpuhelimen, katulampun tai ikkunan tahallinen tuhoaminen. c) Prosenttiyksikköä.

Helsingissä vuosien 1992 ja 2002 välillä havaittu muutos on siten hyvin samanlainen kuin koko maassa jaksolla 1995–2004 havaittu muutos. Pääkaupunkia koskevat tiedot voivat viitata siihen, että nuorten omaisuusrikosten laskusuunta alkoi jo ennen vuotta 1995. Kehitystä selittävät tekijät ovat samat kuin muuallakin maassa (ks. edellä).

Nuoret rikosten uhreina

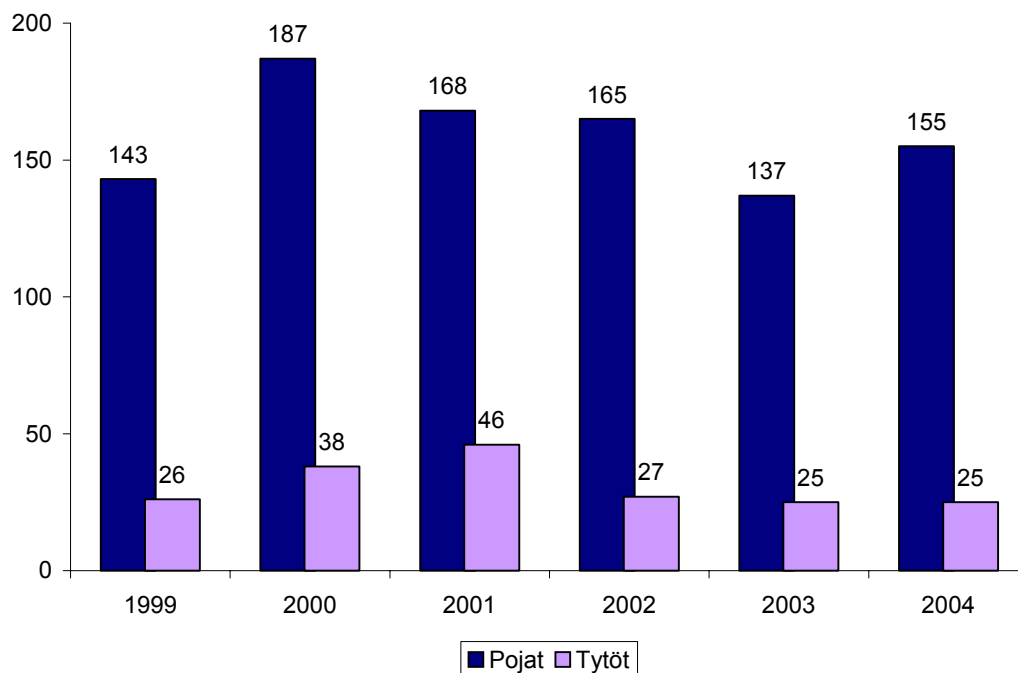
Nuorten itse ilmoittaman rikollisuuden ohella uhritutkimukset ovat tärkeä kokonaisrikollisuutta kuvaava tietolähde. Nekin ovat riippumattomia siitä, tulevatko teot poliisiin tietoon vai eivät.

Uhritutkimuksissa nuorilta kysytään, ovatko he joutuneet rikosten uhriksi. Mutta voidaanko näin syntyviä tietoja pitää nuorten *tekemien* rikosten osoittimina? Vastaus on varauksin myönteinen. Kriminologiassa on nimittäin varsin paljon näyttöä siitä, että rikosten tekijät ovat useimmiten samanikäisiä kuin uhrit. Lisäksi tiedetään, että rikosten tekeminen ja niiden uhriksi joutuminen korreloi melko voimakkaasti ainakin nuorten parissa (Kivivuori 1999; Nofziger & Kurtz 2005). Näillä perusteilla nuorten *kokemien* rikosten määrän kuvaaminen on epäsuora tapa arvioida myös nuorten *tekemiä* rikoksia. Toki osa nuorten uhrikokemuksista on aikuisten aiheuttamia. Esimerkiksi lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa henkirikollisuudessa tekijä on usein aikuinen. On silti epätodennäköistä, että muun, lievemmän väkivallan osalta pääkehityssuunnat heijastaisivat aikuisten aiheuttamia uhrikokemuksia. Toisaalta väkivaltaa kokeneiden nuorten osuudesta ei voi suoraan päätellä väkivaltaa tehneiden nuor-

ten määrää tai osuutta. Sama henkilö voi aiheuttaa väkivaltakokemuksia useille. Voidaan ehkä sanoa, että uhrikokemusten yleisyyden tarkastelu on tärkeä tapa arvioida nuorten turvallisuustilanteen kehitystä. Seuraavassa nuorten kokemaa väkivaltaa kahden uhrinäkökulmaa edustavan tietolähteen avulla: hoitoilmoitusrekisterin tiedot kuvaavat vakavaa väkivaltaa ja kansallisten uhritutkimusten tiedot laajemmin väkivaltaa.

Väkivallan aiheuttama sairaalahoidon tarve

Hoitoilmoitusrekisteri sisältää tietoja siitä, kuinka monta hoitajaksoa maamme sairaaloissa on vuoden aikana johtunut väkivallasta. Tilastoyksikkönä on hoitajakso eli samalla henkilöllä voi periaatteessa olla saman vuoden aikana useampia hoitajaksia. Kyse on tilanteista, joissa potilas on otettu sairaalan vuodeosastolle hoitoon. Rekisterin vahvuus on siinä, että se kuvaa vakavan väkivallan kehitystä tavalla, joka ei riipu sosiaalisen kontrollin ja erityisesti poliisikontrollin tehosta. Rekisterin ongelmana voidaan nähdä esimerkiksi se, että hoitojärjestelmän kehittyessä aiempaa suurempi osa vammoista pyritään hoitamaan polikliinisesti, siis ottamatta potilasta sairaalan vuodeosastolle (Estrada 2005). Toisena ongelmana on, että uuden tautiluokituksen (ICD-10) käyttöönottoa vuonna 1996 seurasi sisäänajovaihe, jonka aikana tiedonkeruu oli puutteellista. Vuodesta 1999 alkaen puuttuvien tietojen määrä asettui noin 15 prosenttiin hoitajaksista.

Kuvio 9 Hoitojaksoja, joissa 10–19-vuotias henkilö on ollut sairaalahoidossa väkivallan johdosta. Lähde: Stakes, hoitoilmoitusrekisteri

Kuviossa 9 on esitetty 10–19-vuotiaiden nuorten sellaiset hoitojaksot, joiden syynä on ollut ulkoinen väkivalta. Pojilla/miehillä korkein lukema on vuodelta 2000, jonka jälkeen hoitojaksot vähentyivät. On liian aikaista sanoa, oliko vuosi 2003 poikkeuksellisen alhaisen tason vuosi, vai jatkuuko lasku vuoden 2004 jälkeen. Tyttöillä/naisilla hoitojaksoja oli vuonna 2001, jonka jälkeen palattiin alemmalle tasolle. Molempien sukupuolten osalta tiedot ovat linjassa sellaisen trenditulkinnan kanssa, että vakavassa väkivallassa oli vuosituhaten vaihteessa ja vähän sen jälkeen lyhytkestoinen lisääntymisvaihe, jonka jälkeen väkivalta on ollut joko vakaata tai loivasti vähenevää. Kuolemaan johtaneessa väkivallassa esiintyi samanlainen rikospiikki samaan aikaan (ks. luku II).

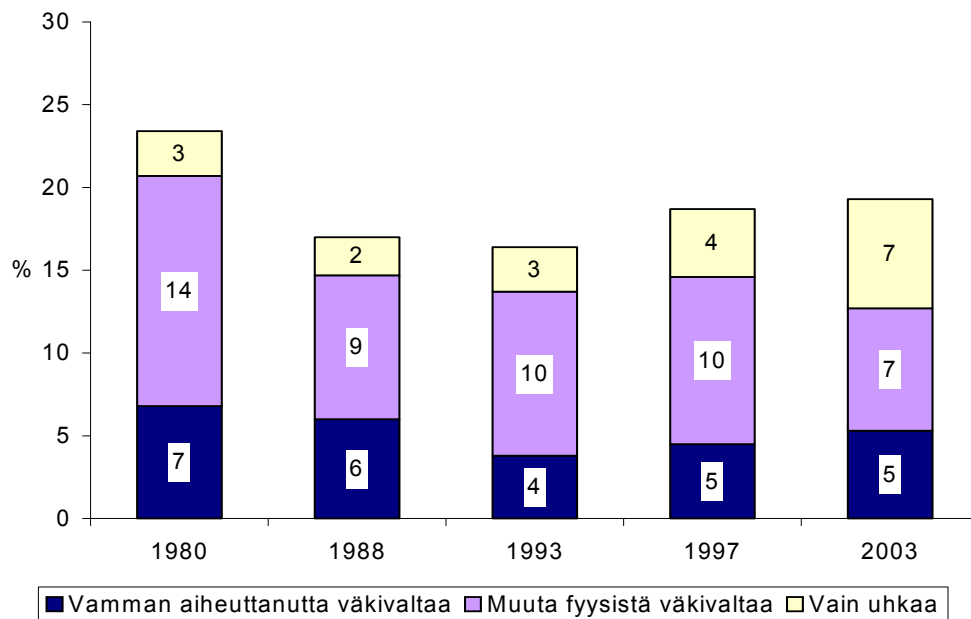
Nuoret väkivaltakokemukset

Nuorten kokemaa väkivaltaa voidaan tarkastella laaja-alaisemmin kansallisten uhritutkimusten avulla. Niitä on tehty viidesti 1980–2003.³ Seuraavassa väki-

³Näistä tutkimuksista tarkemmin, ks. Sirén & Honkatukia (2005).

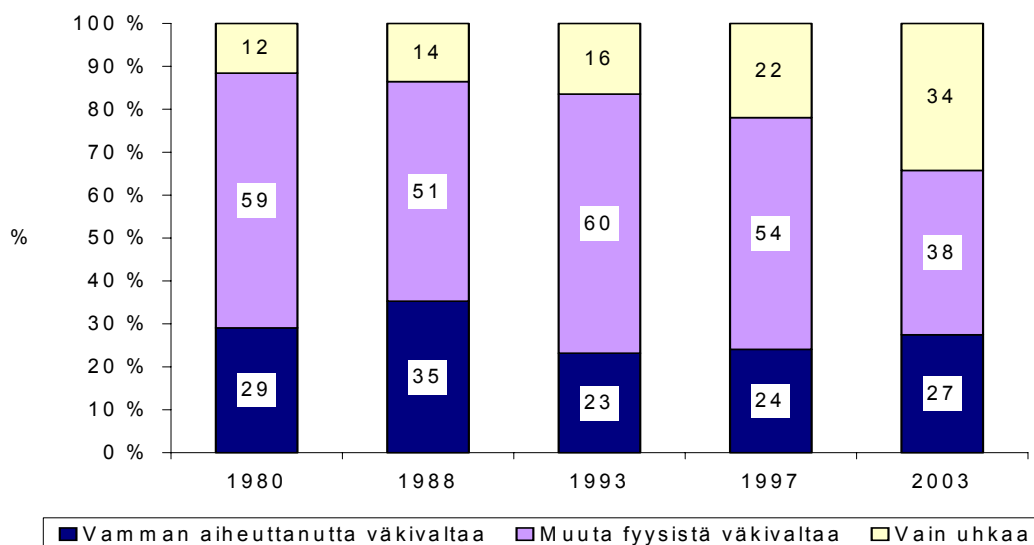
valtaa kokeneet nuoret on jaettu kolmeen ryhmään väkivallan vakavuuden mukaan. Vakavinta väkivaltaa ovat kokeneet ne, jotka ovat saaneet väkivallan seurauksena fyysisen vamman (huomattakoon, että tällainen väkivalta on paljon laajempi kategoria kuin edellä tarkasteltu, sairaalahoitoa vaativa väkivalta). Tätä hieman lievempää väkivaltaa ovat kokeneet ne, joihin on kohdistunut fyysistä väkivaltaa, mutta eivät ole saaneet siitä vammaa. Lievintä väkivallan muotoa ovat kokeneet ne, joihin on kohdistunut vain uhkailua. Tarkastelen seuraavaksi erikseen 15–19-vuotiaiden ja 20–29-vuotiaiden ikäryhmiä.

15–19-vuotiaat. Viidestä uhritutkimusvuodesta ensimmäinen, 1980, oli selvästi väkivaltaisimman, kun tarkastellaan 15–19-vuotiaiden ryhmää (kuviot 10). Sen jälkeen fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus on vähentynyt. Vamman aiheuttaneessa väkivallassa myönteinen kehitys on kuitenkin päättynyt ja korvautunut vuoden 1993 jälkeen pienellä kasvutrendillä. Ehkä suurin muutos on kuitenkin se, että uhkailujen kokeminen on selvästi lisääntynyt.

Kuvio 10 Väkivaltaa kokeneita väkivallan vakavuusasteen mukaan, % 15–19-vuotiaista.
Lähde: kansalliset uhritutkimukset

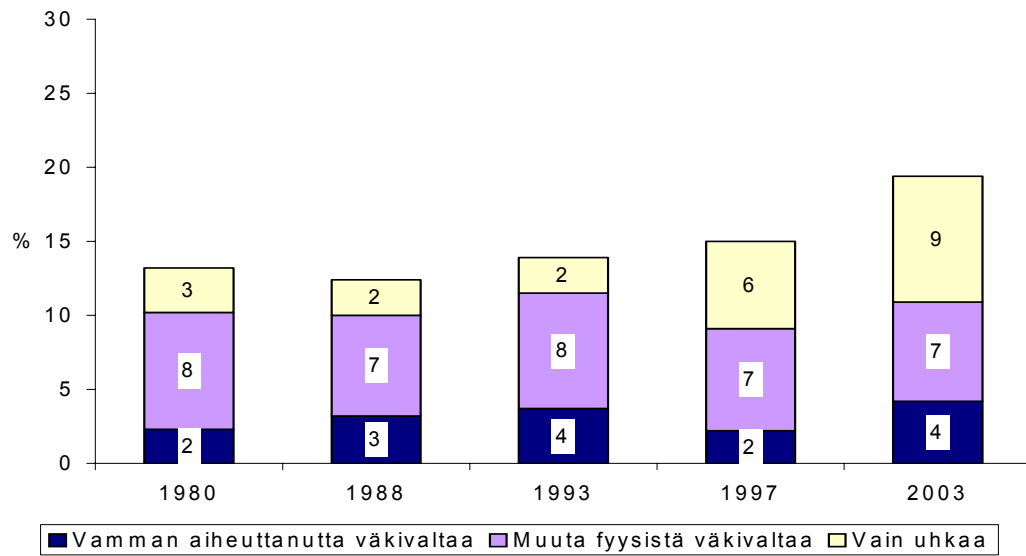
Uhkailun kokemisen lisääntymistä voidaan havainnollistaa myös tarkastelemalla erikseen sitä, miten väkivaltaa kokeneet nuoret jakaantuivat eri ryhmiin itse ilmoittamansa väkivallan vakavuusasteen mukaan (kuviot 11).

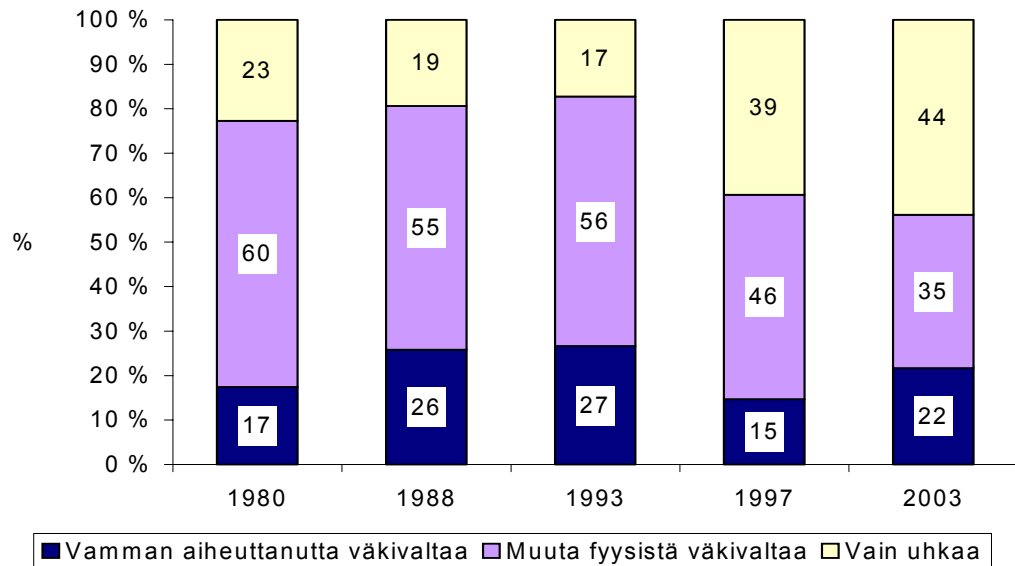
Kuvio 11 Vuoden vakavimman väkivaltatapauksen vakavuusaste, % niistä **15–19-vuotiaista** nuorista jotka ilmoittivat kokeneensa jotakin väkivaltaa. Lähde: kansalliset uhritutkimukset

Niistä 15–19-vuotiaista nuorista, jotka 1980 ilmoittivat kokeneensa väkivaltaa, noin joka kymmenes (12 %) oli kokenut vain uhkailua. Vuonna 2003 vastaava osuus oli kolmannes (34 %).

20–29-vuotiaat. Hieman varttuneempien, 20–29-vuotiaiden nuorten aikuisten parissa voidaan havaita samanlaisia muutoksia (kuvio 12). Vain uhkaa kokeneiden osuus on selvästi lisääntynyt vuoden 1993 jälkeen. Muilta osin väkivaltaa kokeneiden osuudet ovat pysyneet suhteellisen vakaina. Vamman saaneiden osuus oli tässä ikäryhmässä kuitenkin korkeimmillaan vuonna 2003. Kaiken kaikkiaan 20–29-vuotiaiden turvallisuustilanne on kehittynyt huonompaan suuntaan vuosien 1997 ja 2003 välillä.

Kuvio 12 Väkivaltaa kokeneita väkivallan vakavuusasteen mukaan, % 20–29-vuotiaista.
Lähde: kansalliset uhritutkimukset

Kuvio 13 Vuoden vakavimman väkivaltatapauksen vakavuusaste, % niistä 20–29-vuotiaista nuorista jotka ilmoittivat kokeneensa jotakin väkivaltaa. Lähde: kansalliset uhritutkimukset

Kuten edellä 15–19-vuotiailla, myös 20–29-vuotiailla voidaan tarkastella väkivallan asteen kehityssuuntia siinä ryhmässä, joka ilmoitti kokeneensa väkivaltaa (kuvio 13). Vuonna 1980 tämän ikäisistä, väkivaltaa kokeneista nuorisista aikuisista vajaa neljännes (23 %) oli kokenut pelkkää uhkailua. Vuonna 2003 pelkkää uhkailua kokeneiden osuus väkivaltaa ilmoittaneista oli noussut 44 prosenttiin. Suurin muutos näyttää tässä suhteessa tapahtuneen vuosien 1993 ja 1997 välillä.

Sukupuolen mukaan eritellyissä tarkasteluissa pääkehityssuunnat ovat samanlaisia kuin tässä todetut trendit. Miehillä väkivaltakokemukset ovat tosin yleisempiä.

Kuvioita 10–13 tarkasteltaessa on muistettava, että ne perustuvat uhriksi joutuneiden osuuksiin, eivät tekijöiden osuuksiin. Vaikka valtaosa nuoriin ja nuoriin aikuisiin kohdistuvasta väkivallasta on samanikäisten aiheuttamaa, uhrien määrästä ei voida suoraan päätellä tekijöiden määriä.

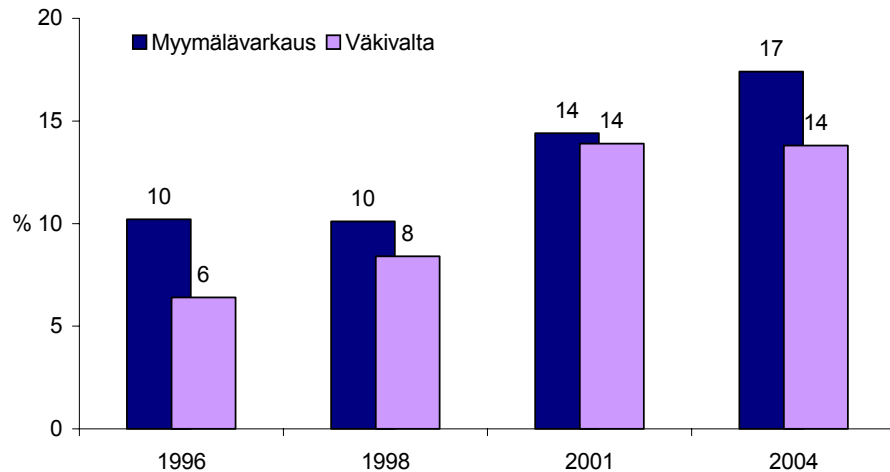
Nuorten rikosten tulo poliisin tietoon

Vuosien 1995–2004 nuorisorikollisuuskyselyissä nuorilta on kysytty myös sitä, ovatko he joskus elämänsä aikana tulleet poliisin tietoon tekemänsä rikollisen teon johdosta. Poliisin tietoon tulon todennäköisyys on lisääntynyt erityisesti myymälävarkauksissa ja väkivallassa. Väkivallasta poliisin tietoon tulon todennäköisyys yli kaksinkertaistui vuosien 1996 ja 2001 välillä voimakaimman nousuvaiheen ajoittuessa vuosien 1998 ja 2001 väliin. Myymälävarkauksissa poliisin tietoon tulon todennäköisyys lähti kasvuun vuoden 1998 jälkeen.

Kiinni jäämisen todennäköisyyden nousu heijastanee ensisijaisesti sitä, että nuorten rikoksia ja häiriökäyttäytymistä ilmoitetaan aiempaa herkemmin poliisille. Sekä julkisessa tilassa että myymälöissä tekninen valvonta on tehostunut. Vartijoiden määrä on tarkastelujaksolla noin kaksinkertaistunut. Myös poliisin oma julkisten tilojen kontrolli tehostui. (Kivivuori 2005b, 63–68).

Koulut alkoivat 1990-luvun lopulla ilmoittaa oppilaiden tekoja aiempaa herkemmin poliisille. Taustalla oli muun muassa oppilaiden vanhempien taholta tuleva oikeudellistamis paine. Rehtorit halusivat ”varmistaa selustansa” konfliktitilanteissa pyytämällä poliisin mukaan selvittelemään asiaa. Myös kunnallinen rikoksantorjuntayhteistyö on voinut lisätä koulun ja poliisin välisiä yhteyksiä helpottaen ilmoitusten tekemistä ja muuta yhteydenpitoa. Sa-

maan aikaan opettajia koulutettiin tunnistamaan rikoksia ja ilmoittamaan niistä poliisille. (Kivivuori 2006.)

Kuvio 14 Väkivallan ja myymälävarkauden johdosta poliisiin tietoon tulleita, % teon elämänsä aikana tehneistä 15–16-vuotiaista 1996–2004

Kuviossa 14 esitetyt tiedot kertovat tekojen tulemisesta poliisiin tietoon, eivät välttämättä tekojen kirjaamisesta rikosilmoitusjärjestelmään. Tästä huolimatta on varsin perusteltua olettaa, että tietoon tulemisen nousu on johtanut myös tekojen lisääntyneeseen kirjaamiseen ja *tilastoitumisen todennäköisyyden nousuun*. Poliisitilastossa näkyvä nuorten tekemien tilastoitujen pahoinpitelyrikosten kasvu 1990-luvun puolivälin jälkeen heijastanee osin nuoriin kohdistuvan sosiaalisen kontrollin tehostumista. Ikäryhmistä tilastoitumisen todennäköisyyden nousu koskee ainakin alle 15-vuotiaita että 15–17-vuotiaita.

Kontrollin tehostumisen vaikutus on pidettävä mielessä, kun seuraavaksi siirryn tarkastelemaan nuorten tilastoitua rikollisuutta.

Nuorten tilastoitu rikollisuus

Edellä tarkastelin nuorten rikoskäyttäytymistä kokonaisuutena nojautuen tietolähteisiin, jotka ovat riippumattomia viranomaiskontrollin ja yleisen sosiaalisen kontrollin tehosta. Tarkastelen tässä osassa nuorten ikäryhmien rikollisuutta poliisin tilastoiman rikollisuuden valossa.

Edellä esitetyt tiedot kokonaisrikollisuudesta tarjoavat tärkeän tulkintataustan tilastokehitystä arvioitaessa. Tästä huolimatta virallistilastoa on ainakin nykytiedon tasolla vielä kohdeltava itsenäisenä rikollisuuden osoittimena. Näin on siksi, että kyselytutkimuksilla on vaikeaa mitata kaikkein vakavinta (ja harvinaisinta) rikollisuutta. Kokonaisrikollisuutta mittaavat kyselyjärjestelmät nojautuvat keskeisesti oppilaitoksissa tehtäviin tutkimuksiin. Peruskouluikäisessä populaatiossa poissa olevien muodostama ongelma on pieni. Sen sijaan varttuneempien nuorten ryhmässä oppilaitospohjaiset rikollisuuskyselyt ovat ilmeisen vinoutuneita, koska kaikkein rikosaktiivisimmat nuoret eivät jatka lukioon tai ammattikouluun (Kivivuori ym. 2001, 22–26; Kivivuori 2003, 76–81). Puhelinhaastatteluihin nojaavat uhritutkimukset eivät luultavasti merkittävästi korjaa tätä ongelmaa (Naplava ym. 2002; Heiskanen 2002, 69–70). Sen sijaan Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen käynnistämä, armeijan kutsunnoissa tapahtuva tutkimus tulee jatkossa olemaan hyödyllinen. Kutsuntoihin osallistuvat nimittäin myös oppilaitosten – ja periaatteessa kaikkien instituutioiden – ulkopuolella olevat nuoret miehet.⁴

Tilastolukujen luonteesta

Tässä esitettävät, poliisin tilastoimien rikosten määriä koskevat tiedot perustuvat selvitettyyn rikokseen syylliseksi epäiltyjen määriin. Tämä tilastoluku on niin sanottu bruttoluku, eli sama henkilö voi esiintyä useita kertoja syylliseksi epäiltynä yhdessä tai useammassa rikosnimikkeessä. Luku ei siten kuvaa tekojoiden, vaan tekojen määrää. Lukuun voi vaikuttaa selvitysasteen muutos. Selvitysasteesta ei ole saatavilla ikäryhmäkohtaisia tietoja.

Tarkastelujaksona ovat vuodet 1996–2005. Rajaus viimeisen kymmenen vuoden jaksolle mahdollistaa myös sen, että tilastokehitystä kuvataan absoluuttiluvuin. Nuorten ikäryhmien koot eivät ole merkittävästi muuttuneet 1996–2005, joten muutosten suhteellinen suuruus on sama sekä absoluuttisesti suhdeluvuin toimittaessa. Tämän lisäksi absoluuttilukujen esittäminen on itsessään informaatiota, joka häviää suhdelukuja käytettäessä. Tässä ei ole tavoitteena kuvata ja vertailla eri ikä- tai muiden osaryhmien rikosalttiutta. Altituden vertailu edellyttää suhteuttamista vastaavan ikäryhmän kokoon. Näin

⁴ Myös hoitoilmoitusrekisteri kiertää oppilaitostutkimuksen valikoivan luonteen, mutta siihen sisältyy muita ongelmia, kuten vammojen lisääntyvä hoito ilman vuodeosastolle ottamista.

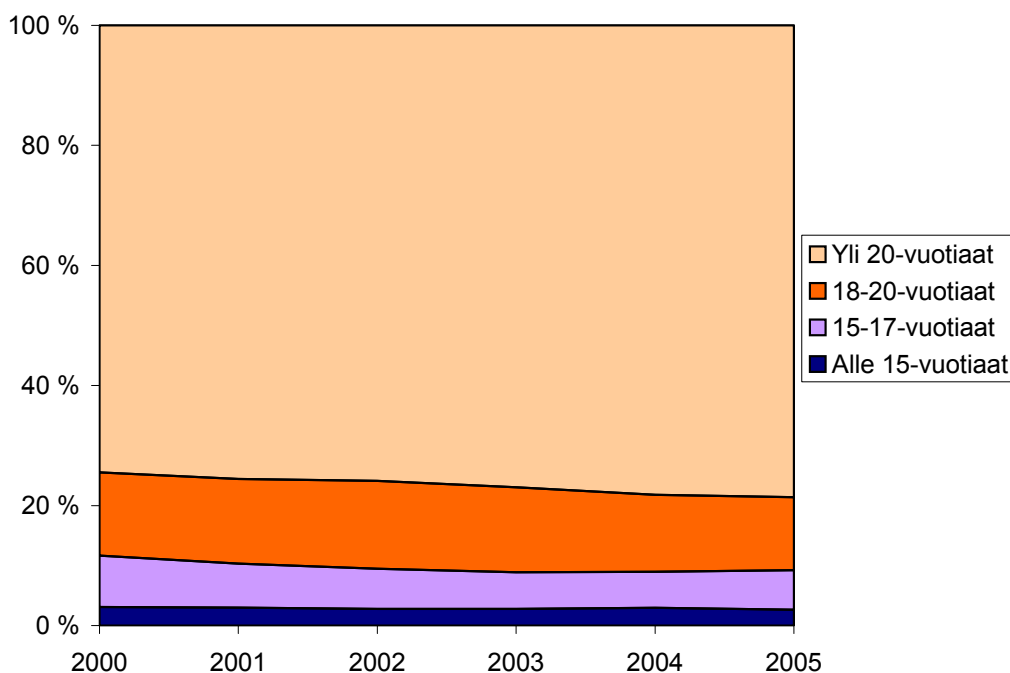
on tehty esimerkiksi Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Rikollisuustilannevuosikirjassa. Absoluuttilukujen esittäminen tarkoittaa myös sitä, että kuviot eivät havainnollista miesten ja naisten eroa rikosalttiudessa. Pystyakselin lukemia tarkastelemalla näkee heti, että miehet tekevät paljon enemmän rikoksia kuin naiset.⁵

Tietoja arvioitaessa on syytä ottaa huomioon, että rikostilastoihin vaikuttavat rikoskäyttäytymisen ohella ainakin seuraavat tekijät: rikosten nimeämiskäytännön mahdolliset muutokset, osallisuustulkinnan mahdolliset muutokset, väestön ilmoittamisalttiudessa sekä viranomaiskontrollin tehossa ja kohdistumisessa tapahtuvat mahdolliset muutokset. Tilastojen ongelma – ja samalla niiden erityinen kiehtovuus – on siinä, että *ne kuvaavat samanaikaisesti rikoskäyttäytymistä ja sosiaalista kontrollia*. Rikostilastot ovat näiden kahden tekijän kompleksisen vuorovaikutuksen tuloksia. Poikkeuksen tähän yleissääntöön muodostaa kuolemaan johtanut väkivalta, joka yleisen käsityksen mukaan on varsin kattavasti tilastoitu, eli sen kohdalla ei juurikaan ole piilorikollisuuden ongelmaa. Koska Martti Lehti käsittelee seuraavassa luvussa erikseen nuorten henkirikollisuutta, rajaan sen tämän luvun ulkopuolelle.

Rikoslakirikokset

Rikoslakirikoksia ovat rikokset, jotka on kriminalisoitu rikoslaissa. Vuonna 1999 rikoslakiin siirrettiin aiemmin muissa laeissa kriminalisoituja tekoja, esimerkiksi eräät liikennesrikokset. Rikoslakirikosten yleiskategoria menetti näin vertailtavuutensa aiempiin vuosiin. Koska muutokset tulivat voimaan kesken vuotta, vuosi 1999 ei myöskään ole vertailukelpoinen myöhempisiin vuosiin nähden. Vertailtavuuden puuttumisen johdosta tilastoitujen rikoslakirikosten vertailu alkaa tässä vuodesta 2000.

⁵ Myös muut tekniset syyt puoltavat aloittamista vuodesta 1996. Ns. nettotilastot, joissa laskeutuksena on henkilö, ovat saatavissa ko. vuodesta alkaen. Pahoinpitelyrikoksia koskevat säädökset muuttuivat kesken vuotta 1995 (Sirén & Tuominen 2003), joten aloittaminen vuodesta 1996 vähentää, joskaan ei poista, lainmuutosten vaikutusta tilastokehitykseen. Vuosi 1996 on myös siksi sopiva alkupiste, että silloin rikosilmoitusjärjestelmän atk-pohjaistaminen oli ohittanut sisäänajovaiheensa.

Kuvio 15 Ikäryhmien osuus rikoslakirikoksista 2000–2005

Nuorten ikäryhmien osuus rikoslakirikoksiin syyllisiksi epäillyistä on hieman laskenut 2000-luvulla. Vuonna 2000 nuorten osuus oli reilu neljännes, vuonna 2005 reilu viidennes. Alle 18-vuotiaiden osuus on pudonnut alle 10 prosenttiin. Etenkin 15–17-vuotiaiden osuus rikoslakirikokseen syylliseksi epäillyistä on laskenut viiden viime vuoden aikana, joskin vuonna 2005 lasku näyttää päättyneen. Vastaavasti yli 20-vuotiaiden osuus on kasvanut. Aikuiset tekevät siis valtaosan rikoslakirikoksista, vaikka nuoruus on ikäryhmien kokoon suhteutettuna aktiivisinta rikoksenteon aikaa.

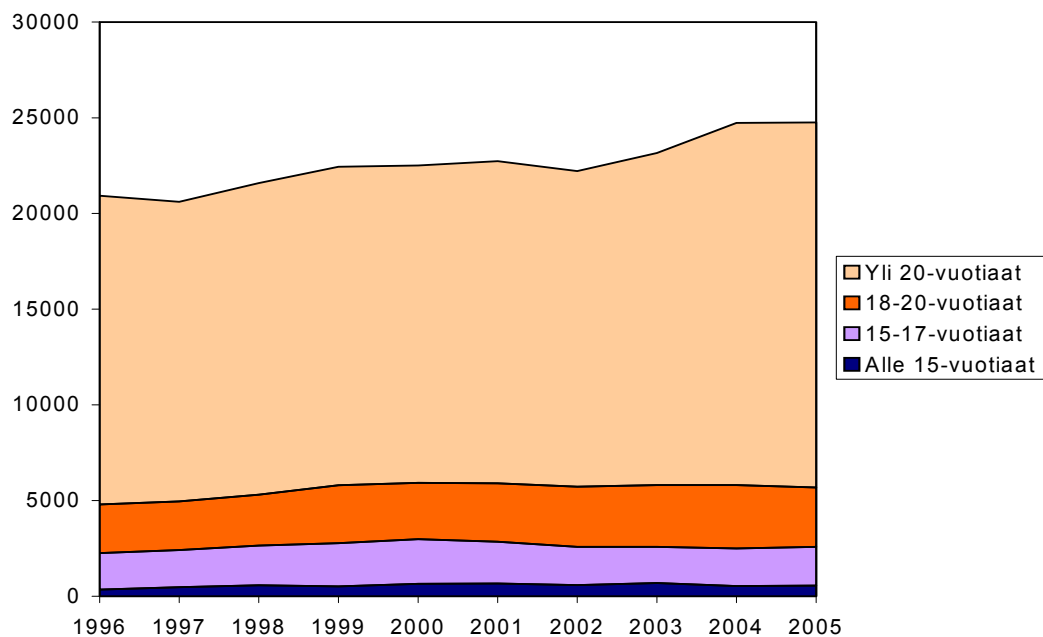
Taulukko 2 Ikäryhmien osuudet rikoslakirikoksista 2000–2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Alle 15-vuotiaita %	3,1	3,0	2,8	2,8	3,0	2,6
15–17-vuotiaita, %	8,6	7,3	6,7	6,1	6,0	6,6
18–20-vuotiaita, %	13,9	14,1	14,6	14,2	12,9	12,2
Yli 20-vuotiaita, %	74,5	75,5	75,9	77,0	78,2	78,6
Epäiltyjä yhteensä	349 534	351 439	348 146	369 857	391 341	395 286

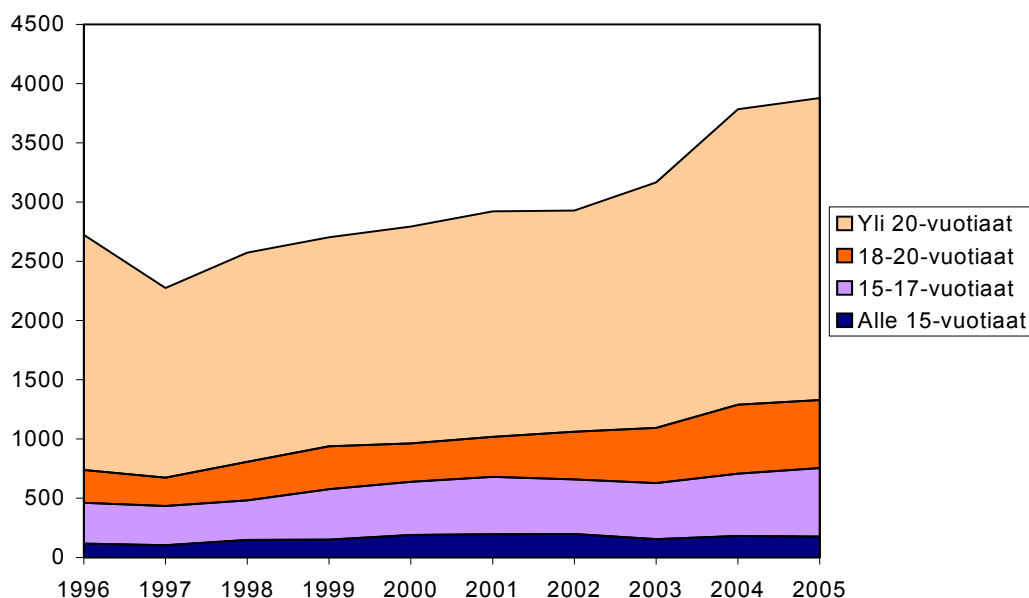
Pahoinpitelyrikokset

Pahoinpitelyrikoksia ovat lievä pahoinpitely, pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely.

Nuorten tilastoitujen pahoinpitelyrikosten määrä on kuluneen kymmenen vuoden aikana lisääntynyt alle 15-vuotiaiden sekä toisaalta 18–20-vuotiaiden ryhmässä. Pojat ja miehet tekevät tilastoituja pahoinpitelyjä noin kymmenen kertaa enemmän kuin tytöt ja naiset (kuvio 16). Naisten tilastoidut pahoinpitelyrikokset ovat kuitenkin lisääntyneet enemmän kuin miesten (kuvio 17).

Kuvio 16 Miesten/poikien tilastoidut pahoinpitelyrikokset 1996–2005

Kuvio 17 Naisten/tyttöjen tilastoidut pahoinpitelyrikokset 1996–2005

Kuvioista 16 ja 17 havaitaan myös, että yli 20-vuotiaiden tilastoidut pahoinpitelyt ovat niin ikään lisääntyneet. Siksi nuorten osuus tilastoiduista pahoinpitelyistä ei ole merkittävästi noussut. Naisten kohdalla alle 21-vuotiaiden osuus on tosin noussut 27 prosentista 34 prosenttiin.

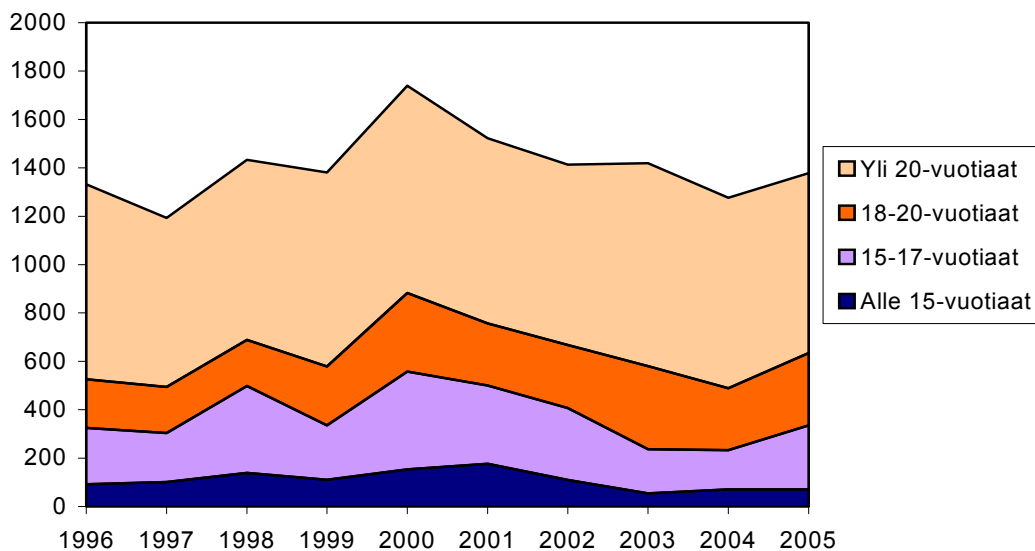
Miten havaittuja tilastomuutoksia on tulkittava? Kuten jäljempänä nähdään, nuorten todennäköisyys tulla väkivallan seurauksena poliisin tietoon on viimeisen kymmenen vuoden aikana lisääntynyt. Kiinnijäämisriski on nykyään selvästi suurempi kuin 1990-luvun puolivälissä. Tilastonousu heijastanee keskeisesti, vaikkei välttämättä kokonaan, tätä muutosta.

Alle 15-vuotiaiden poikien kohdalla tilastoitujen *lievien* pahoinpitelyjen absoluuttimäärä viisinkertaistui 1996–2001, ja 15–17-vuotiaiden poikien kohdalla kyseinen tilastokategoria kaksinkertaistui samalla jaksolla. Kokonaisrikollisuuden osoittimet eivät kuitenkaan osoita samassa ikäryhmässä yhtä voimakasta väkivallan tason muutosta. Kyse lienee osin vuoden 1995 lainmuutoksen vaikutuksesta (Sirén & Tuominen 2003), osin jo mainitusta kiinnijäämisriskin kasvusta. 1990-luvulla lasten rikollisuus määriteltiin sosiaalisesti ongelmaksi, mikä todennäköisesti lisäsi tekojen ilmoittamista poliisille. Myös koulujen alttius ilmoittaa lasten tekoja poliisin tietoon lisääntyi niin ikään voimakkaasti 1990-luvun lopulla (Kivivuori 2006). Vastaava sosiaalisen kontrollin tehostuminen on havaittu muuallakin (Estrada 2001; Steffensmeier ym. 2005).

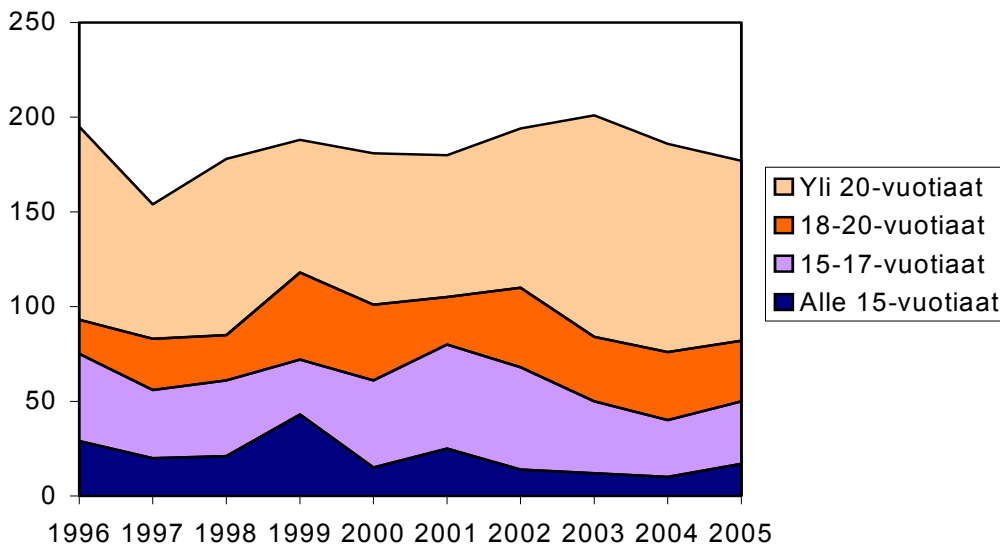
Tilastoitujen pahoinpitelyjen taustalla voi olla myös sellaista lasten todellisen ongelmakäyttäytymisen kasvua, joka suhteellisen harvinaisuutensa vuoksi ei näy kokonaisrikollisuuden osoitinjärjestelmissä. 1990-luvun alun lama on voinut vaikeuttaa lasten ja lapsiperheiden elinoloja samalla kun huumeiden saatavuus ja käyttö lisääntyi; yhdessä nämä tekijät ovat ilmeisesti johtaneet psykiatriin ongelmiin ja lisääntyvään väkivaltaan. Vuosina 1998–2001 ilmennyt kiistaton nuorten henkirikollisuuden piikki – jota Martti Lehti kuvaa seuraavassa luvussa – tukee tätä tulkintaa. Henkirikospikki viittaa todellisten käyttäytymishäiriöiden lisääntymiseen. Samalla se on voinut laajan julkisen huomion kautta vaikuttaa sosiaalisen kontrollin tehostamiseen ja sitä kautta nuorten lievemmän väkivallan lisääntyvään tilastoitumiseen. Rikoskäyttäytyminen ja sen kontrolli vaikuttavat rikostilastoihin kompleksisen keskinäisen vuorovaikutuksen kautta.

Ryöstörikokset

Ryöstörikoksia ovat ryöstö ja törkeä ryöstö. Tässä rikoslajissa ilmeisin muutos on ollut se, että alle 15-vuotiaiden ja 15–17-vuotiaiden tilastoidut ryöstöt ovat vähentyneet 2000-luvulla. Vuonna 2005 nuorten tekemiä ryöstöjä oli kuitenkin enemmän kuin edeltävinä vuosina (kuviot 18 ja 19).

Kuvio 18 Miesten/poikien tilastoidut ryöstörikokset 1996–2005

Kuvio 19 Naisten/tyttöjen tilastoidut ryöstörikokset 1996–2005

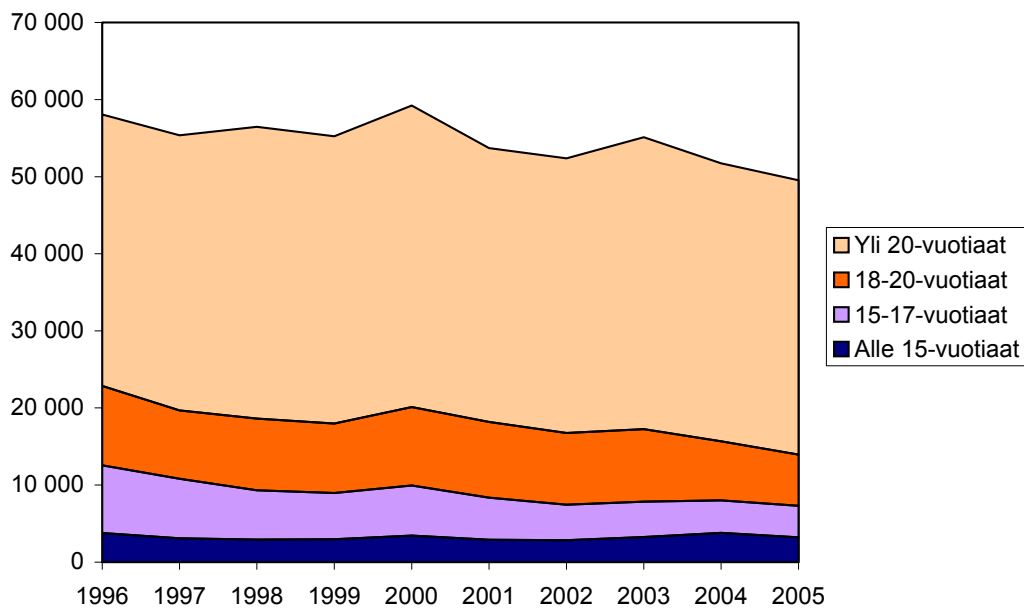
Nuorten tekemien ryöstörikosten väheneminen on havaittavissa molemmilla sukupuolilla. Miehillä huippuvuoden 2000 jälkeen alkanut laskukehitys johtuu kokonaan alle 18-vuotiaiden rikosten vähenemisestä. Naisilla aikuisten tekemien rikosten kasvu on pitänyt tekojen kokonaismäärän suhteellisen vakaana.

Ryöstöjen tekijät ovat tekohetkellä verraten usein huumeiden vaikutuksen alaisia (Lehti & Sirén 2006, 256–257). Nuorten ryöstöjen määrän väheneminen 2000-luvulla voi pieneltä osin selittyä sillä, että huumausaineiden käytön kasvu on taittunut.

Ryöstörikollisuudessa esiintyy aika ajoin suppean tekijäryhmän tekemiä rikossarjoja. Kun poliisi selvittää tällaisen rikossarjan, tilastoihin tulee kerralla suuri määrä tekoja. Siksi ryöstöjen määrä voi paikallisesti poiketa suurestikin koko maan yhteen lasketusta määrästä. Esimerkiksi Helsingissä tapahtui keuhalla ja syksyllä 2005 maahanmuuttajataustaisten nuorten tekemä ryöstösarja. Kyseinen sarja selittänee osin sitäkin, miksi nuorten ryöstörikosten väheneminen koko maan tasolla keskeytyi vuonna 2005. Esimerkiksi 15–17-vuotiaiden poikien tekemiä ryöstöjä oli 2004 koko maassa yhteensä 162, kun vastaava luku oli 264 vuonna 2005. Ryöstösarjoissa pieni määrä tekijöitä voi lyhyessä ajassa syyllistyä suureen määrään tekoja, mikä näkyy jopa kansallisissa tilastoissa.

Varkausrikokset

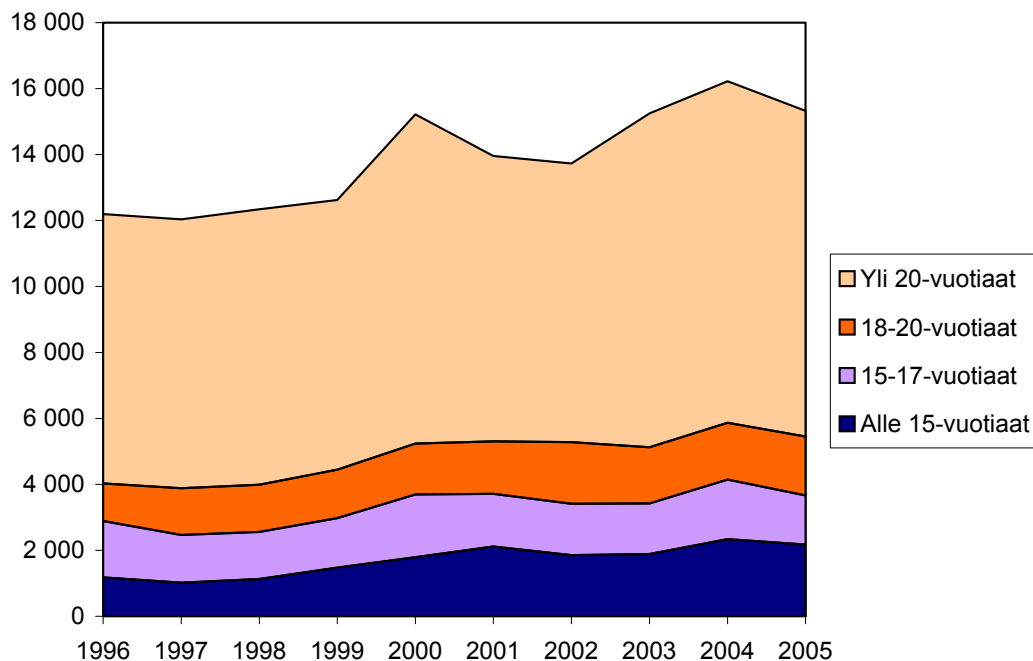
Varkausrikoksia ovat näpistys, varkaus ja törkeä varkaus. Miesten varkausrikokset vähenivät 15 prosenttia vuodesta 1996 vuoteen 2006 (kuvio 20). Väheneminen johtui siitä, että 15–20-vuotiaiden poikien ja nuorten miesten tekemät varkaudet puolittuivat kyseisellä jaksolla. Alle 15-vuotiaiden ja yli 20-vuotiaiden varkausrikosten määrät pysyivät verraten vakaina.

Kuvio 20 Miesten/poikien tilastoidut varkausrikokset 1996–2005

Naisten ja tyttöjen tilastoidut varkausrikokset lisääntyivät 26 prosenttia vuodesta 1996 vuoteen 2005 ulottuvan kymmenvuotisjakson aikana (kuvio 21). Nouseva kehitys ilmeni melko samanlaisena eri ikäryhmissä, joskin 15–20-vuotiailla kasvu oli vähäisempää kuin sitä nuoremmilla ja vanhemmilla.

Itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimuksissa on havaittu, että 15–16-vuotiaat varastavat entistä vähemmän. Samalla nuorten todennäköisyys tulla myymälävarkauden johdosta poliisin tietoon on lisääntynyt. Onkin hyvin mahdollista, että nuorten naisten tilastoitujen varkausrikosten kasvu selittyy osin ilmoitusalttiuden muutoksella. Esimerkiksi kauppiaiden alttius ilmoittaa myymälävarkaat poliisille lienee kasvanut.

Kuvio 21 Naisten/tyttöjen tilastoidut varkausrikokset 1996–2005

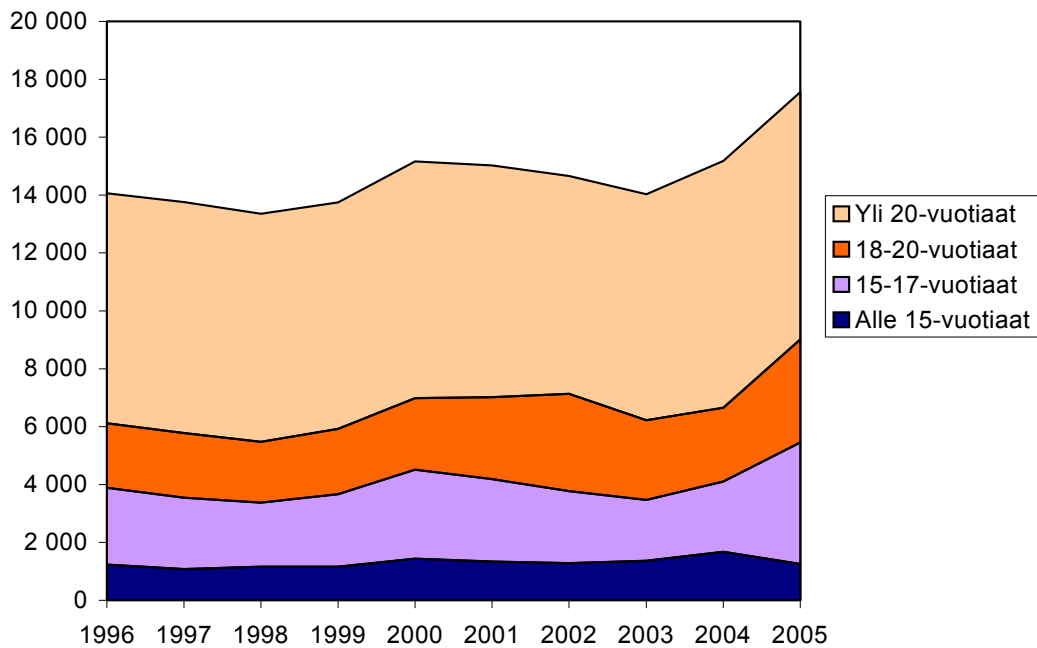
On sinänsä yllättävää, että poliisin tilastoima varkausrikollisuus kehittyy nuorilla miehillä ja naisilla eri tavoin, kun kokonaisrikollisuus näyttää alenevaa kehitystä molemmilla sukupuolilla. Eräs mahdollisuus on, että kokonaisrikollisuuden osoittimet kuvaavat lievempää, massarikollisuuden luonteista varastamiskäyttäytymistä ja tilasto sitä vastoin vakavampaa varastamista. Siten voisi olla, että vähäarvoiset varkauudet ovat vähentyneet molemmilla sukupuolilla, mutta vakavampi varastaminen vain miehillä ja pojilla.

Jos naisten tilastoitua varkausrikollisuutta tarkastellaan tarkemmin rikosnimikkeen mukaan, havaitaan, että kasvu perustuu lähes kokonaan tilastoitujen *näpistysten* lisääntymiseen nuorten naisten parissa. Yhdessä kokonaisrikollisuuden tutkimustulosten kanssa tämä seikka tukee tulkintaa, jonka mukaan nuorten naisten selvästi kasvanut tilastoitu varkausrikollisuus ilmentää keskeisesti ilmituloalttiuden ja ilmoitusalttiuden kaltaisia, sosiaalisen kontrollin tehostumiseen liittyviä tekijöitä (myös Steffensmeier ym. 2005).

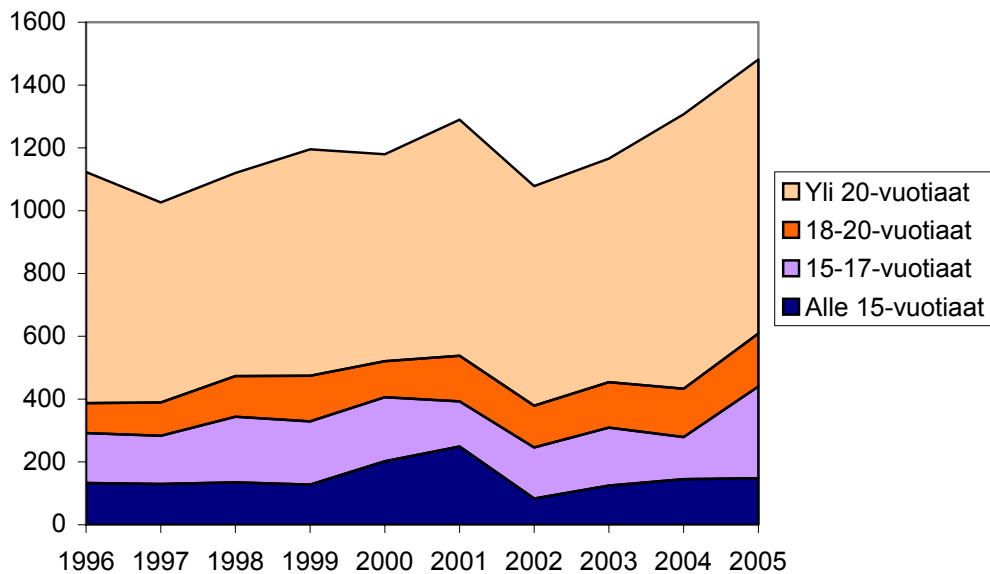
Vahingontekorikokset

Vahingontekorikoksia ovat vahingonteko ja törkeä vahingonteko.

Ikäryhmästä riippumatta miesten tilastoituja vahingontekorikoksia on noin kymmenen kertaa enemmän kuin naisten rikoksia. Miesten tilastoidut vahingontekorikokset ovat pysyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana verraten vakaalla tasolla (kuvio 22). Poikkeuksen muodostaa tuorein vuosi 2005, jolloin 15–17-vuotiaiden poikien tilastoidut vahingonteot lisääntyivät voimakkaasti, kuten myös 18–20-vuotiaiden teot. Vuoden 2005 lisääntynyt nuorten tilastoitu vahingontekorikollisuus johtui pääasiassa kahdessa kaupungissa, Helsingissä ja Turussa, tapahtuneista tekosarjoista, joissa oli runsaasti tekoja, muttei tekijöitä (Marttunen & Salmi 2006, 175–176).

Kuvio 22 Miesten/poikien vahingontekorikokset 1996–2005

Kuvio 23 Naisten/tyttöjen vahingontekorikokset 1996–2005

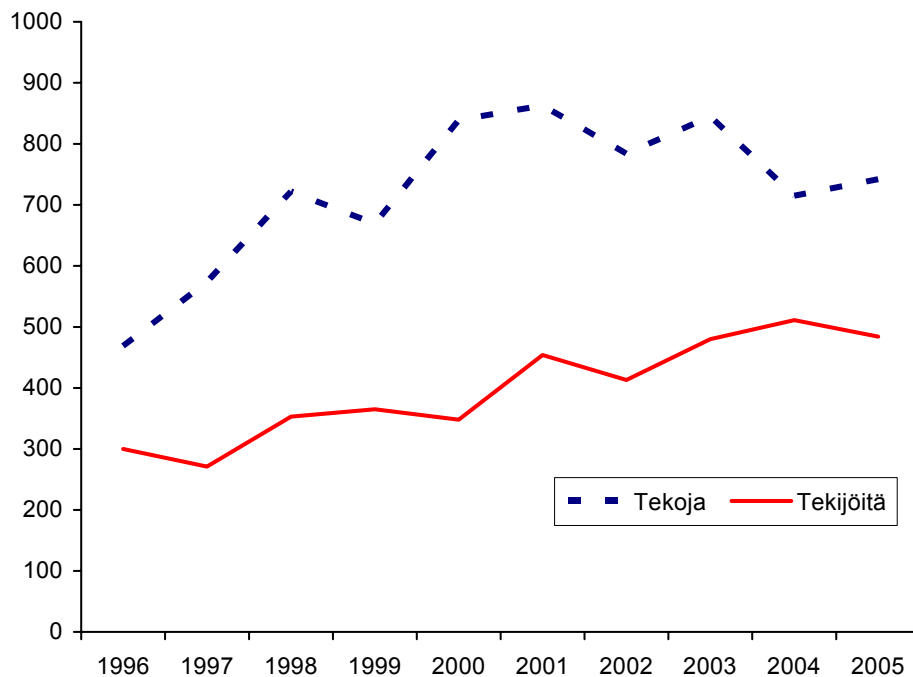
Kuvion 23 silmämääräinen tarkastelu luo helposti vaikutelman, että naisten tekemät vahingonteot ovat viime vuosina lisääntyneet. Näin onkin: vuonna 2004 aikuisten teot lisääntyivät ja vuonna 2005 15–17-vuotiaiden teot lisääntyivät, ja yhdessä nämä muutokset luovat absoluuttilukutarkastelussa vahvan kasvuvaikutelman. Toisaalta jos vuotta 2005 ei huomioida, tekojen määrä on pysynyt kymmenen vuoden ajan melko vakaana. On ennenaikaista sanoa, tarkoittaako vuosi 2005 käännettä tässä suhteessa.

Se, että 15–17-vuotiaiden tyttöjen tilastoituja vahingontekoja oli vuonna 2005 poikkeuksellisen paljon, voi johtua yksittäisten tekosarjojen selvittämisestä. Kyse ei siis välttämättä ole siitä, että aiempaa suurempi määrä tyttöjä olisi syyllistynyt tekoon, vaan taustalla voi olla pienen aktiiviryhmän runsaiden tekojen tulo tilastoon (Marttunen & Salmi 2006, 175–176).

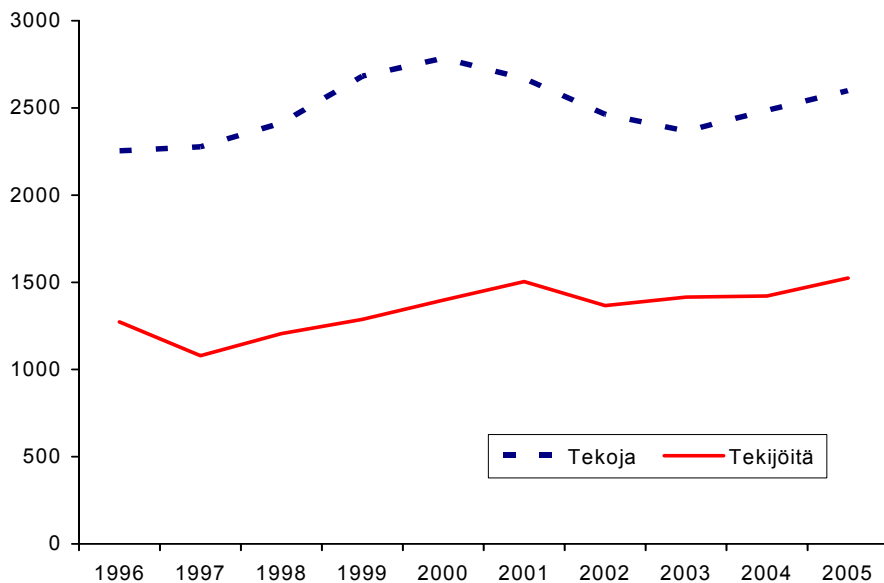
Tekijät ja teot tilastoissa

Kaikki edellä olevat tarkastelut ja kuviot heijastavat poliisin selvittämien rikosten kehitystä. Sama henkilö on voinut tehdä useita tekoja. Siksi tekojen määrästä ei voida suoraan päätellä, onko rikoksia tehneiden ja tilastoihin päätyneiden nuorten määrä kehittynyt samalla tavalla. Esimerkiksi niin sanotun polarisaatiohypoteesin mukaan rikoksia tekevien henkilöiden rikosaktiivisuus

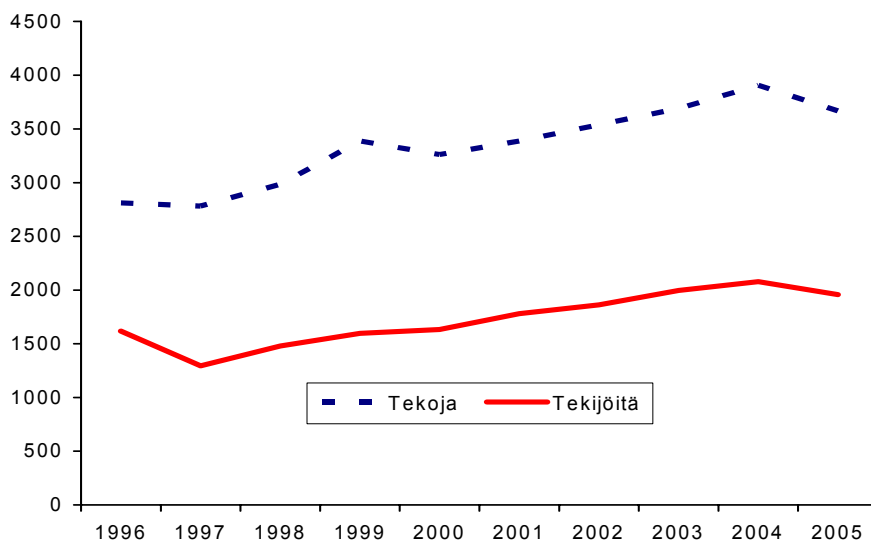
lisääntyisi, niin että entinen tai vähenevä määrä henkilöitä tekisi aiempaa enemmän tekoja. Seuraavassa tätä mahdollisuutta on tarkasteltu vertaamalla teko- ja tekijäpohjaisia tilastotietoja. Tekijäpohjaisessa tilastossa kukin tekijä voi esiintyä vuoden aikana vain kerran; jos hän on syyllistynyt useaan eri rikoslajiin, hän tilastoituu vakavimman teon mukaan. Kuvioissa 24–26 on esitetty pahoinpitelyrikoksista, millaiselta tekojen ja tekijöiden tilastovertilu näyttää graafisesti.

Kuvio 24 Alle 15-vuotiaiden tilastoitu pahoinpitelyrikollisuus: tekojen ja tekijöiden absoluuttimäärät 1996–2005

Kuvio 25 15–17-vuotiaiden tilastoitu pahoinpitelyrikollisuus: tekojen ja tekijöiden absoluuttimäärät 1996–2005

Kuvio 26 18–20-vuotiaiden tilastoitu pahoinpitelyrikollisuus: tekojen ja tekijöiden absoluuttimäärät 1996–2005

Alle 15-vuotiailta ja toisaalta 18–20-vuotiailta tilastoitu pahoinpitelyrikollisuus on lisääntynyt. Sen sijaan 15–17-vuotiailta voidaan havaita vuosituhanen vaihteeseen ajoittuva nousuvaihe, joka sittemmin on kääntynyt laskuun

(vuoden 2005 taso on jälleen korkeampi kuin edeltävät vuodet). Huomiota kiinnittää myös, että tilastoidun pahoinpitelyrikollisuuden kasvu on ollut voimakasta alle 15-vuotiaiden ikäryhmässä.

Taulukko 3 Nuorten ikäryhmien tilastoidut pahoinpitelyrikokset kaksivuotiskausittain 1996–2005. Absoluuttiluvut, nettotilasto

	1996–97	1998–99	2000–01	2002–03	2004–05
Alle 13-vuotiaat	123	163	192	216	320
13–14-vuotiaat	448	555	613	679	675
15–17-vuotiaat	2 352	2 494	2 902	2 782	2 946

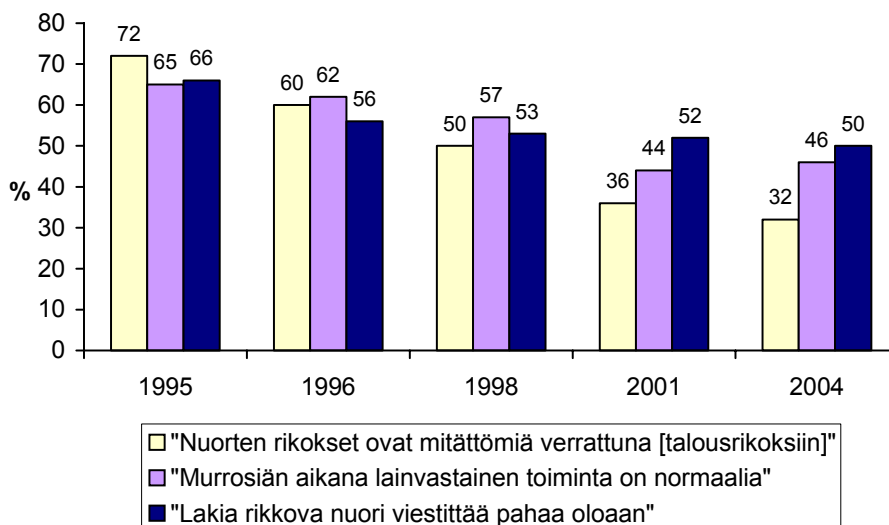
Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Alle 15-vuotiaiden tilastoituja pahoinpitelyrikoksia voidaan tarkastella myös käyttämällä tarkempaa ikäjaottelua. Tällöin ikäryhmäkohtaiset vuosittaiset luvut ovat niin alhaisia, että kehityksen pääsuuntaa on syytä tarkastella kaksivuotiskausittain (taulukko 3). Sekä alle 13-vuotiaiden lasten että 13–14-vuotiaiden kirjautuminen rikostilastoon selvitettyyn pahoinpitelyrikokseen syylliseksi epäiltynä on yleistynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. 15–17-vuotiaiden kehitys on nuorempiin lapsiin verrattuna tasaisempaa, kuten myös edeltävistä kuvioista kävi ilmi.

Nykyiset kokonaisrikollisuuden osoittimet tarjoavat melko niukasti täydentävää tietoa alle 15-vuotiaista ja varsinkin alle 13-vuotiaista. Siksi on vaikeaa arvioida, johtuuko taulukossa 3 havaittu tilastonousu rikoskäyttäytymisen yleistymisestä vai lapsiin kohdistuvan sosiaalisen kontrollin tehostumisesta. Jos tarkastellaan 15–16-vuotiaille tehtyjen nuorisirikollisuuskyselyjen tietoja elämänaikaisesta rikollisuudesta, ei voida havaita viitteitä siitä, että lasten väkivaltaisuus olisi lisääntynyt (Kivivuori 2005b). Sen sijaan tarkastelujakson vuosiin ajoittuu 15–16-vuotiaille sosiaalisen kontrollin tehostuminen sekä koulujen ilmoitusalttiuden nousu (Kivivuori 2006). Kuten Timo Harrikari on todennut tähän teokseen kirjoittamassaan luvussa, samoihin vuosiin ajoittuu myös lisääntyvä huomio lasten rikoksiin ja pyrkimyksiä ulottaa rikosvastuu 15 vuotta nuorempiin. Täydentävien tietolähteiden puuttuessa on tyydyttävä toteamaan, että lasten tilastoidun pahoinpitelyrikollisuuden nousua selittää todennäköisesti rikosoikeudellisen kontrollin ulottuminen yhä nuorempiin ikäryhmiin. Nykytiedon tasolla ei kuitenkaan voida sulkea pois mahdollisuutta, että nousun taustalla on myös väkivaltakäyttäytymisen lisääntymistä. Vakaasti väkivaltaisten lasten määrä on sen verran alhainen, että ilmiötä voi olla vaikeaa mitata kokonaisuun ikäryhmiin kohdistuvien otantatutkimusten avulla.

Nuorten suhtautuminen nuorten rikoksiin

Nuorten suhtautuminen nuorten rikoksiin on muuttunut jaksolla 1995–2004 kielteisemmäksi – nuorten oikeustajunta on kehittynyt selvästi ankarampaan suuntaan. Kuviossa 27 on esitetty tiedot niistä kolmesta nuorisorikollisuus-kyselyjen asenneosiosta, joissa muutos on ollut voimakkain (Kivivuori 2005b, 57–59).

Kuvio 27 Täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleita, % 15–16-vuotiaista 1995–2004 (Kivivuori 2005b)

Lain rikkomista murrosiän aikana ”normaalina” pitävien osuus on laskenut parikymmentä prosenttiyksikköä. Niiden osuus, joiden mielestä lain rikkomisen on pahan olon viestimistä, on laskenut noin 15 prosenttiyksikköä. Kaikkein voimakkain muutos on tapahtunut asenneväittämässä, jossa nuorten rikokset on asetettu vastakkain talousrikosten kanssa. Ensimmäisessä mittauksessa 72 prosenttia piti nuorten rikoksia mitättöminä verrattuna talousrikollisten tekoihin. Tuoreimmassa kyselyssä tätä mieltä olevien osuus oli puolittunut. Myös kotitauhan tai humalatilanteen hyväksyntä rangaistuksen lievennysperusteeksi on laskenut.

Myös nuorten toiminnan psykologisoiva, psykokulttuurinen ”ymmärtäminen” on menettänyt suosiotaan nuorten parissa. Rikollisuutta ei enää nähdä samassa mitassa ”normaalin murrosikäen” tai kehitysvaiheeseen kuuluvana ilmiönä kuin vielä 1990-luvun puolivälissä. Idea, että nuorten rikoskäyttäytyminen on ”viesti pahasta olost”, on menettänyt suosiotaan. Nämä muutokset

nuorten asenteissa voivat ilmentää psykokulttuuristen tulkintakehysten yleistä heikkenemistä yhteiskunnassa. Toisaalta myös suhtautuminen lain rikkomiseen luonnonsuojelun vuoksi on tullut ankarammaksi. Tämä viitanee siihen, että nuorten ankaroitumisessa on kyse yleisestä asennemuutoksesta, ei pelkästään psykologisoivan ”ymmärtämisen” laskevasta suosiosta.

Mistä näin suuret muutokset nuorten käsityksissä ja asenteissa voivat johtua? Eräs mahdollinen tausta on 1990-luvun loppupuolella ja aivan 2000-luvun alussa esiintynyt nuorten henkirikospiikki. Nämä mediassa laajaa huomiota saaneet tapaukset ovat voineet muuttaa nuorten käsityksiä siitä, millainen on tyypillinen nuoren tekemä rikos. Median lisääntyvällä rikosuutisoinnilla saattaa olla myös itsenäinen vaikutus nuorten rikosasenteisiin. Tarkastelujakson aikana median huomio talousrikoksiin väheni ja huomio nuorten rikoksiin kasvoi; myös väkivaltauutisoinnin voimakas yleinen lisääntyminen (Kivivuori ym. 2002; Kemppi & Kivivuori 2004) on saattanut muuttaa nuorten asenteita ankarammiksi. Yleisen yhteiskunnallisen ilmapiirin muutoksella voi niin ikään olla yhteys nuorten asenteiden muuttumiseen. Nykynuoret elävät yhteiskunnassa, jossa yksilöllisen pärjäämisen ja kilpailemisen merkitys voidaan kokea suuremmaksi kuin kymmenen vuotta sitten. Rikosten tekeminen voi tällaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa näyttäytyä ”luuseriuden” merkkinä.

Yhteenvetoa ja tulkintaa

Poliisitilastot antavat jossain määrin erilaisen kuvan nuorten rikollisuudesta kuin kokonaisrikollisuuden osoittimet. Valtaosin eroja selittää se, että tilastoitua rikollisuus heijastaa keskeisesti sosiaalisen kontrollin kohdentumista ja tehoa. Tiedetään, että nuoriin kohdistuva kontrolli on tehostunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tämä on vaikuttanut tekojen tulemiseen poliisin tietoon ja sitä kautta tilastoon. Rikostilastot ovat sosiaalisen kontrollin ja rikoskäyttäytymisen kompleksisen vuorovaikutuksen tulosta. Seuraavassa yhteenveto-osassa on yritetty luoda tiivis kokonaiskuva nuorten rikollisuuden kehityksestä.

Väkivalta

Kaikkein karkeimmalla tasolla voidaan sanoa, että nuorten väkivaltakehitys oli synkkää 1990-luvun jälkipuoliskolla aina 2000-luvun ensimmäisiin vuosiin, minkä jälkeen kehitys on ollut myönteistä. Myönteistä vaihetta on tätä kirjoitettaessa kestänyt vain pari vuotta, joten on ennenaikaista sanoa, onko kyse käänteestä vai ohimenevästä vaiheesta. Viimeisen kymmenen vuoden aikana voidaan kuitenkin erottaa seuraavat kehityssuunnat nuorten väkivallassa:

- Nuorten ikäryhmien väkivalta lisääntyi 1990-luvun lopulla.
- Vuosituhannen vaihteen jälkeen väkivaltataso on pysynyt vakaana tai hieman laskenut.
- Myös vakavassa väkivallassa 1990-luvun lopulla ilmennyt kasvu on parin viime vuoden aikana kääntynyt laskuun.
- Alle 15-vuotiaiden lasten tilastoitu pahoinpitelyrikollisuus on jatkanut kasvuaan 2000-luvulla. Kehitys johtunee osin tehostuvasta sosiaalisesta kontrollista, mutta taustalla voi olla myös lasten väkivallan lisääntymistä.
- Nuorten välinen uhkailu ja uhkailujen kokeminen ovat lisääntyneet.
- Kokonaisrikollisuustutkimukset ja hoitoilmoitusrekisteri eivät viittaa nuorten väkivallan yleiseen raaiutumiseen 2000-luvulla.

Nuorten *tilastoidun* pahoinpitelyrikollisuuden nousu 1990-luvun jälkipuoliskolla johtui osin, todennäköisesti merkittävältä osalta, sosiaalisen kontrollin tehostumisesta. On mahdollista, että tuolloin vakava väkivaltakäyttäytyminen lisääntyi samalla kun kontrolli tehostui kautta linjan, niin että *kontrolli jyrkensi tapaa, jolla rikoskäyttäytymisen muutos ilmeni tilastoissa*. Vuosina 1998–2002 kiistattomasti ilmennyt henkirikospiikki (ks. seuraava luku) osoittaa nuorten vakavan väkivallan lisääntyneen kyseisinä vuosina. Myös tässä luvussa esitetyt tiedot väkivallan aiheuttamista hoitojaksoista ovat linjassa sen kanssa, että vakavan väkivallan kohdalla oli vuosituhannen vaihteessa kasvuvaihe, joka on viime vuosina päättynyt. Alle 15-vuotiaiden lasten osalta jää avoimeksi kysymykseksi, missä määrin tilastoitujen pahoinpitelyjen taustalla on toisaalta lasten ongelmien lisääntyvää rikosoikeudellista käsittelyä ja toisaalta lasten väkivallan lisääntymistä.

Viime vuosikymmenen puolivälin jälkeen alkaneelle – mutta tätä kirjoitettaessa ilmeisesti päättyneelle – kielteiselle kehitysjaksolle löytyy tukea myös

muista tietolähteistä. Nuorten riskikäyttäytyminen alkoi yleistyä 1990-luvun puolivälin tienoilla. Esimerkiksi 15–19-vuotiaille tehtyjen aborttien määrä lisääntyi 1990-luvun puolivälin jälkeen, kuten myös klamydiatartunnat. Molemmat trendit viittaavat suojaamattomien yhdyntöjen lisääntymiseen. Samalla sukupuolinen aktiivisuus, myös partnereiden määrä, lisääntyi ylipäätään (Gissler 2005). Taustalla on seksuaalikasvatuksen väheneminen, mutta samalla nämä ilmiöt heijastavat nuorten riskinottoalttiuden ja lyhytjännitteisyyden lisääntymistä. Kriminologinen tutkimus on osoittanut, että seurusteleminen ja sukupuolinen aktiivisuus korreloivat verraten voimakkaasti väkivalta-alttiuden kanssa: voidaan ennustaa, että nuorten sukupuolisen aktiivisuuden lisääntyminen johtaa sekä väkivallan harjoittamisen että sen uhriksi joutumisen lisääntymiseen (Kivivuori 1999, 60–65). Seksuaalikäyttäytymisen kehitys näyttäisi kaiken kaikkiaan olleen linjassa 1990-luvun jälkipuolen väkivaltakehityksen kanssa sekä ajallisesti että teoreettisen tulkittavuuden perusteella.⁶

Pahoinpitelyrikollisuuden kehityksen tiedetään yleisesti seuraavan alkoholin kulutuksen muutoksia (Sirén 2000). Myös nuorten väkivalta on vahvasti alkoholin käyttötilanteisiin liittyvää. Julkisilla paikoilla tapahtuvissa nuorten tappeluissa noin kaksi kolmasosaa tekijöistä on alkoholin vaikutuksen alainen, pahoinpitelyissä vastaava osuus on 57 prosenttia (Kivivuori 2005b, 43–45). Lisäksi tiedetään, että nuorten alkoholin kulutus nousi 1990-luvun lopulla ja kääntyi laskuun 2000-luvulla (Rimpelä ym. 2005; Lintonen 2005). Nuorten väkivaltatrendissä on samanlaisia piirteitä. Alkoholi- ja nuorisotutkimuksen piirissä on havaittu, että kulttuurisesti nuoret ovat alkaneet liittää päihteiden käyttöä ”luuseriuteen” ja ”junttiuteen” (Rimpelä ym. 2005, 54; Lähteenmaa 2004). Jos päihteiden käyttö vähenee nuorten keskuudessa, se todennäköisesti vaikuttaa myös väkivaltaa vähentävästi.

Uhkakokemukset

Nuorten kokeman väkivallan uhkan lisääntyminen on ilmiö, joka kaipaa lisää tutkimusta. Eräs ilmiön tulkintaan liittyvä seikka on, että aivan samanlainen uhkailujen lisääntyminen ja uhkailujen osuuden lisääntyminen väkivallasta voidaan havaita myös vanhemmissa, 30 vuotta täyttäneiden ikäryhmissä. Teki-

⁶ Aborttitilastojen ja sukupuolikäyttäytymisen tarkastelu ei tarkoita, että kyseessä olisi rikollinen tai moraaliton toiminta. Nämä aikasarjat kuvaavat tässä nuorten *riskinottoalttiuden* muutoksia, joiden tunteminen voi tuoda lisävaloa rikollisuuskehityksen tulkintaan (ks. myös RL 20:6).

jät, jotka selittävät nuorten kokeman uhkailun lisääntymistä, eivät siten rajoitu nuorisoon. On epätodennäköistä, että kyse olisi esimerkiksi nuorisokulttuurin tai oppilaitosten ilmapiirin muutoksesta, kun samanlainen pääkehityssuunta läpäisee koko väestön.

Taustalla voi olla uhkailujen yleinen lisääntyminen. Samalla lievimmän väkivalta-asteen osuus väkivaltaa kokeneista olisi lisääntynyt. Tämä taas tarkoittaa sitä, että kokonaisuutena ja määrällisesti tarkastellen nuoriin kohdistuvassa väkivallassa ei voida havaita raaistumista.

Toinen selittävä tekijä voi olla herkistyminen. On mahdollista, että tapahtuma, jota ei ennen tulkittu uhkatilanteeksi, tulkitaan nyt väkivallan uhaksi. Väkivallasta on voinut tulla tulkintakehys, jota sovelletaan aiempaa laajemmin ja herkemmin konfliktitilanteisiin ja ambivalentteihin tilanteisiin. Väkivallan kokonaiskuvan lieventyminen ei siten johtuisi niinkään väkivallan lieventymisestä, vaan siitä, että väkivallaksi on määritelty aiempaa lievempiä tilanteita. Fyysinen väkivalta pysyy määrältään suhteellisen vakaana, mutta väkivallan tulkintakehysten laajentuessa sen päälle kasautuu yhä enemmän lievempiä uhaksi koettuja tilanteita. Yleinen herkistyminen tuntuisi sopivan yhteen sen edellä todetun seikan kanssa, että uhkakokemusten lisääntyminen läpäisee kaikki ikäryhmät. Näin yleisluontoinen ilmiö voi heijastaa suuria kulttuurisia megatrendejä, kuten herkistymistä riskeille ja uhkille, joita menneet sukupolvet eivät olisi pitäneet väkivaltana.

Herkistyminen on myös linjassa yleisen ilmoittamisalttiuden nousun kanssa (Kivivuori 2006). Myös nuoret tulevat aiempaa todennäköisemmin poliisin tietoon tekemiensä rikosten johdosta. Ihmiset ovat aiempaa herkempiä ilmoittamaan tapahtumia poliisin tietoon, myös nuoret. Eräiden kriminologisten tulkintojen mukaan yleinen elintason ja turvallisuuden koheneminen johtaa yhä lievempien ongelmatilanteiden määrittelyyn riskeiksi ja uhkiksi (von Hofer 2001). Luonnollisesti kyse voi olla molemmista ilmiöistä: tosiasiallisten uhkailujen lisääntymisestä ja samanaikaisesta herkistymisestä.

Omaisuusrikollisuus

Omaisuuheen kohdistuvassa rikollisuudessa voidaan nuorilla havaita seuraavia pääkehityssuuntia:

- Varastaminen on vähentynyt ainakin 15–17-vuotiaiden ikäryhmässä.
- Kyselytutkimusten perusteella myös nuorten tekemien vahingontekojen määrä on vähentynyt.
- Tilastoitu ryöstörikollisuus on vähentynyt.
- Perinteisen omaisuusrikollisuuden väheneminen on johtanut siihen, että kokonaisuutena tarkastellen nykynuoret ovat lainkuuliaisempia kuin nuoret kymmenen vuotta sitten.

Omaisuuheen kohdistuvan rikollisuuden väheneminen ilmentää, kuten edellä todettiin, useiden tekijöiden vaikutusta. Yleinen taloustilanne on viimeisen kymmenen vuoden aikana kohentunut, mikä on voinut vähentää varastamisen tarvetta. Merkittävä tekijä on myös sosiaalisen kontrollin tehostuminen. Julkisten tilojen valvonta on tehostunut mm. kameravalvonnan ja vartioinnin lisääntymisen myötä. Kaupan rakennemuutos eli keskittyminen suuriin yksiköihin on voinut vähentää varastamistilaisuuksia. Nuorten ajankäyttötapojen muutos, esimerkiksi lisääntyvä tietokoneisiin liittyvä ajankäyttö, on voinut niin ikään vähentää nuorten perinteistä omaisuusrikollisuutta. Tosin sen tilalle on voinut tulla uudentyyppistä tietokoneiden käyttöön liittyvää rikollisuutta (ks. luku XII).

Perinteisen omaisuusrikollisuuden väheneminen liittyy varsin todennäköisesti myös siihen, että nuoret suhtautuvat aiempaa tuomitsevammin rikosten tekemiseen. Asennemuutos suhteessa rikollisuuteen on liitetty muun muassa siihen, että nuoret kokevat yhteiskunnallisen kilpailun koventuneen, niin että rikosten tekeminen uhkaa tulevaa menestystä (Kivivuori 2005b, 67–68). Nuorisotutkijat ovat puhuneet portfolio- tai ansiokansiosukupolvesta, joka näkee elämän yksilöllisen pärjäämisen ja kilpailun tantereena (Lähtenmaa 2006). Nuorten rikosten määrää ja rikosaseiteita koskevat tutkimustiedot sopivat hyvin yhteen sukupolvitulkinnan kanssa. Omaan maineeseen ei haluta tahroja, ja rikollisuus näyttäytyy yksilöllisen ”luuseriuden” merkkinä. Nuorten enemmistö muuttuu lainkuuliaisemmaksi – samalla kun pieni vähemmistö etsii jännitystä ”kontrolliyhteiskunnan katutaisteluista”.

Lähteet

- Aromaa, Kauko (1994) Self-reported delinquency in Helsinki, Finland 1992. *Teoksessa* Josine Junger-Tas & Malcolm W. Klein (toim.) *Delinquent Behavior among Young People in the Western World*. RDC/Kugler Publications.
- Estrada, Felipe (2001) Juvenile Violence as a Social Problem. *British Journal of Criminology* 41(4), s. 639–655.
- Estrada, Felipe (2005) Trends in Violence in Scandinavia According to Different Indicators. *British Journal of Criminology*. Ilmestyy.
- Gissler, Mika (2005) Nuorten seksuaalikäyttäytymisen trendit – liian paljon, liian varhain. *Terveystieteiden tutkimus* 6, s. 34–35.
- Heiskanen, Markku (2002) *Väkivalta, pelko, turvattomuus. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen*. Helsinki: Tilastokeskuksen tutkimuksia 236.
- Hofer, Hanns von (2001) Criminal Violence and Youth in Sweden: a Long-Term Perspective. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 1(1), s. 56–72.
- Kemppi, Sari & Kivivuori, Janne (2004) Rikosuutisoinnin määrä Yleisradion television pääuutislähetyksissä 1985–2003. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 63.
- Kivivuori, Janne (1999) *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–1998*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 161.
- Kivivuori, Janne & Karvonen, Sakari & Rimpelä, Matti (2001) *Nuorten rikoskäyttäytymisen yleisyys kyselyjen valossa*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 54.
- Kivivuori, Janne & Kemppi, Sari & Smolej, Mirka (2002) Etusivujen väkivalta. Väkivalta päivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 196.
- Kivivuori, Janne (2003) Helsingin nuoret rikosten tekijöinä. *Teoksessa* Janne Kivivuori & Jukka Savolainen: *Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 204.
- Kivivuori, Janne (2006) Oikeudellistuva yhteiskunta. Esimerkkinä koulujen alttius ilmoittaa oppilaiden tekoja poliisille. Artikkelikäsikirjoitus.
- Kivivuori, Janne (2005a) Piilorikollisuuden tutkimus. *Teoksessa* Janne Kivivuori & Venla Salmi: *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214.
- Kivivuori, Janne (2005b) Nuoret rikosten tekijöinä, uhreina ja kontrollin kohteina 1995–2004. *Teoksessa* Janne Kivivuori & Venla Salmi: *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214.
- Lehti, Martti & Sirén, Reino (2006) Väkivaltarikokset ja alkoholi. *Teoksessa* *Rikollisuustilanne 2005. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 220.

- Lintonen, Tomi (2005) Nuorten alkoholinkäyttö. *Duodecim* 121, s. 1925–1927.
- Lähteenmaa, Jaana (2004) Nuorisokulttuuri ja alkoholi 2000-luvun Suomessa: lievää käännettä humala- ja alkoholikielteisyyteen ja sen tulkintaa. *Alkoholi- ja huumeututkimuksen vuosikirja*. www.ahtseura.org/docs/Tommi2004.pdf.
- Lähteenmaa, Jaana (2006) Ansiokansioita, ”paskaduuneja” ja sukupolvimaisemia. Teoksessa Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo (toim.): Prekaariruoska? Portfoliopolvi, perustulo ja kansalaistoiminta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisusarja.
- Marttunen, Matti & Salmi, Venla (2006) Nuorisorikollisuus. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2005. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 220.
- Naplava, Thomas & Oberwittler, Dietrich (2002) Methodeneffekte bei der Messung selbstberichteter Delinquenz von männlichen Jugendlichen. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform* 85(6), s. 401–423.
- Nofziger, Stacey & Kurtz, Don (2005) Violent Lives: A Lifestyle Model Linking Exposure to Violence to Juvenile Violent Offending. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 42(1), s. 3–26.
- Rimpelä, Arja & Rainio, Susanna & Pere, Lasse & Lintonen, Tomi & Rimpelä, Matti (2005) *Tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2005*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:23.
- Ring, Jonas (2005) *Stöld, våld och droger bland ungdomar i årskurs nio. Resultat från fem självdeklarationsundersökningar*. Brå-rapport 2005:4, Stockholm.
- Sirén, Reino (2000) *Pahoinpitelyrikollisuus 1950–1997*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 169.
- Sirén, Reino & Tuominen, Martti (2003) Pahoinpitelyrikokset 1995 ja 1999. Miten poliisi kontrolliviranomaisena reagoi lainmuutokseen? Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 197.
- Sirén, Reino & Honkatukia, Päivi (2005) *Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhritutkimuksista*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216.
- Steffensmeier, Darrell & Schwartz, Jennifer & Zhong, Hua & Ackerman, Jeff (2005) An Assessment of Recent Trends in Girls’ Violence Using Diverse Longitudinal Sources: Is Gender Gap Closing? *Criminology* 43(2), s. 355–405.